

KONFERENCIJA

LE

EMINIZAM
EVICA

NEKAD
I SAD

ISTORIJA
I PRAKSA
SPOROVA
I KONTROVERZI

15-17 NOVEMBAR 2019.
FILOZOFSKI FAKULTET
UNIVERZITETA U BEOGRADU

LE EMINIZAM EVICA

KOMUNIZAM
MARKSIZAM
LBTQ
MIZOGINIJA
TRANSFOBIJA
POSTKOLONIJALNA
PARTIZANKE
ANARHIZAM AFŽ
SFRJ EMANCIPACIJA
SOLIDARNOST
ANTIRATNI POKRET
ANTIMILITARIZAM
LEVICA EKOFEMINI-
ZAM DEBATA
DISKUSIJA DESNICA
KAPITALIZAM NA-
CIONALIZAM POST-
FEMINIZAM
REVOLUCIJA

Izdavač:
Univerzitet u Beogradu,
Filozofski fakultet,
Institut za sociološka istraživanja

Za izdavača:
Prof. dr Miomir Despotović

Urednice:
Prof. dr Nada Sekulić i Jelena Riznić

Lektura:
Jelena Lalatović i Nada M. Sekulić

Dizajn korica i prelom:
Irena Jovanović i Nađa Bobičić

Fotografija na naslovnoj stranici:
Marija Janković

ISBN 978-86-6427-122-6

Priprema za štampu:
Dosije studio, Beograd

Štampa:
JP Službeni glasnik, Beograd

Tiraž: 60
Beograd, 2019.

KONFERENCIJA

15-17. NOVEMBAR 2019.

FILOZOFSKI FAKULTET UNIVERZITETA U BEOGRADU

L EMINIZAM
EVICA

NEKAD
I SAD

ISTORIJA
I PRAKSA
SPOROVA
I KONTROVERZI

INSTITUT ZA SOCIOLOŠKA ISTRAŽIVANJA

**FILOZOFSKI FAKULTET
UNIVERZITETA U BEOGRADU**

Borba za žensko oslobođenje prožeta je političkim savezništlima sa drugim društvenim snagama. Pitanje veze između feminizma i drugih progresivnih ideja i pokreta je važno jer je upravo priroda te veze uticala na definisanje strategija borbe i krajnjih ciljeva. Cilj ove konferencije je da promisli i predstavi različita tumačenja odnosa između feminizma i levice, iz istorijske, teorijske i praktično-političke perspektive.

Mada su krupne teorijske razlike između različitih feminističkih orijentacija postojale od samog nastanka, u doba kasnog kapitalizma se više nego ikad postavlja pitanje da li se može govoriti o ženskom iskustvu i/ili ženskom oslobođenju, uzimajući u obzir sve klasne, rasne i druge razlike. Kakvu poziciju leve teorijske perspektive i leve politike imaju u toj borbi? U kojoj meri su same žene kreatorke levih politika, da bi kasnije njihova feministička vizura opšte emancipacije bila marginalizovana kao njen dodatak ili čak suvišan deo? Da li je kroz istoriju veza između feminističkih ideja i prakse i marksizma baš uvek bila „nesrećni brak“? Da li postoji „desni“ feminizam? Da li o eri identitetskih politika možemo govoriti kao o direktnoj tekovini nekadašnjih antikapitalističkih, feminističkih borbi za žensko oslobođenje ili kao o izbegavanju neophodne kritike krupnih strukturnih i eksploatatorskih obeležja savremenog kapitalizma? Da li se feminizam pozicionira između demokratije i diktature ili između sve većeg siromaštva i obespravljenosti sve većeg broja ljudi i nekontrolisanog bogacenja i eksponencijalne privilegovanosti manjine? Da li je feminizam danas postao privilegija? Kakvi sve danas feminizmi postoje i da li predstavljaju sve žene ili koriste specifične mehanizme marginalizacije i brisanja iskustva nekih žena?

Konferencija Feminizam i leвица – nekad i sad predstavlja platformu na kojoj će autorke i autori, aktivistkinje i aktivisti moći da iz različitih perspektiva predstave svoje viđenje ovih pitanja, kao i načelno problem privatnog i javnog kapitalističkog patrijarhata danas, kroz njegove specifične manifestacije u sferi produktivnog i reproduktivnog rada, shvatanju ženske seksualnosti i reproduktivnih prava žena, u različitim oblicima rodno zasnovanog nasilja te oblicima komodifikacije ženskog tela i samog feminizma.

Nada Sekulić
Jelena Riznić

Organizacioni odbor konferencije:

dr Nada Sekulić, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
Jelena Riznić, Filozofski fakultet u Beogradu
ma Nađa Bobičić, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu
ma Jelena Lalatović, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu

Programski odbor konferencije:

dr Ankica Čakardić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
dr Danijela Majstorović, Filološki fakultet Univerziteta u Banjoj Luci
ma Jelena Lalatović, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu
Jelena Riznić, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Jelisaveta Petrović, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Marija Babović, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Nada Sekulić, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
ma Nađa Bobičić, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu
dr Zorica Ivanović, Filozofski fakultet Univerziteta u Beograd

socijalna literatura, feministička perspektiva, sukob na književnoj levi- ci, književnost i emanci- pacija, feminizam, mark- sizam,

socijalistički feminizam, metafora braka, nasilje nad ženama, digitalno okruženje, rodno za- snovano nasilje, internet, analiza zakona, pravni okvir, socijalistički femi- nizam, buržoaski femini- zam, kapitalizam, teorija socijalne reprodukcije, feminizam, leвица,

debata, pravednost, politike identite- ta, jugoslovenske fe- ministkinje, Nancy Fraser, femi- nizam, Scopus, sci- entometrija, analiza ključnih reči, neoliberalni kapitalizam, politika os- naživanja, kritička femi- nistička teorija i praksa, „konfiguracija”, srpska krajnja desnica, društve- na uloga žene, JNP Zbor, nacionalizam,

patrijarhat, žensko pi- tanje, ljevica, radikalni feminizam, marksistički feminizam, antisistemska borba, antikapitalizam, žanr ženskog portreta, postfeminizam, ženski pokret, akademska kar- ijera, narativne strategi- je, privatni patrijarhat,

etnicitet, klasa, rod, te- orija socijalne reproduk- cije, komercijalizacija feminizma, Antifašistički front žena, emancipacija, arhiv, komunizam,

Drugi svjetski rat, kritička analiza diskursa, (post)ju- goslovenska književnost, feminizam, književna leвица, (neo)avangarda, leвица, feminizam, rod- ni identitet, mizoginija, transfobija, Alexandra Kollontai, Rosa Luxem- burg, jugoslovenskih

Apstrakti

feministički pokret, 1920-1930, prostituci- ja, društvene vrednosti, društvena solidarnost, klasna solidarnost, queer teorija, rodno-neutral-ni/ varijantni subjekti, krip- to-esencijalizam, klas- na borba, kapitalističke strukture, partizanke, feminizam, emancipacija, ženske pravice, Jugoslavi- ja, druga svetovna vojna, politički govor, analiza diskursa, žene na desnici, Antifašistički front žena Jugoslavije, Komunis- tička partija Jugoslavije, emancipacija, partizanke,

revolucija u Rojavi, YPJ, orijentalizacija, objektiv- izacija, zapadni pogled, an- tikapitalistički feminizam, eurocentrizam, Arun- dhati Roy, postkolonijal- na teorija, feminizam, an- tikolonijalni feminizam,

intersekcionalnost, ekofeminizam, savreme- na ekološka kriza, rad (neo) feministkinja, pri- vatna sfera, javna sfera, patrijarhat, vrednosne orijentacije, kohortni efekat, Isadora Duncan, pokret, ples, femi- nizam, leвица, femi- nizam, organizacija, rat, antiratni, anti- militarizam, surogat materinstvo,

materijalni uslovi, reproduktivna prava, eksploatacija, žensko telo, anarho-feminizam, he- terotopije, politi- čko iskustvo žena i sva- kodnevni živ ot, ženski pokret, radnički pokret i ženska jednakost, Kra- ljevina Srbija/SHS (Jugo- slavija), žensko pitanje, feministička i proleterska kontrajavnost, sluški- nja, telo, „radna mašina”, Narodnooslobodilački pokret, feminizam, revo- lucija, emancipacija, moć, „feministički životni stil”, politički konzumerizam, potrošačke strategije

Ko plaća cenu neplaćenog kućnog rada i kako se prema tom pitanju odnose evropska i domaća levica?

Podela na produktivni i reproduktivni rad je uspostavljena na klinom koji je u sferu rada zakucao kapitalistički sistem. Vladajuća ekonomska paradigma prepoznaje produktivnu vrednost tržišnog rada, dok se rad koji se obavlja sa ciljem održavanja domaćinstva i brige o članovima porodice određuje kao „reproduktivan”, rad usmeren na reprodukciju porodice ili na agregatnom nivou – stanovništva. Međutim, na neprimerenost ove podvojenosti ne samo da je ukazao marksistički orijentisan feminizam drugog talasa već se može reći da su i klasični sociološki pristupi, poput marksističkih ali i strukturno-funkcionalističkih, shvatali „produktivan rad” kao rad koji omogućuje reprodukciju društva. Ipak, kada je u fokusu shvatanje „reproduktivnog rada”, marksistički orijentisani feminizam kao i različiti pristupi u okviru feminističke ekonomije, ukazali su da iako su briga o domaćinstvu i njegovim članovima povezani sa reproduktivnim funkcijama porodice, oni istovremeno predstavljaju i oblike rada koji generišu ekonomske vrednosti pa se mogu smatrati u punom smislu „produktivnim”. Produktivnost „reproduktivnog” rada priznata je u pojedinim državama i zvanično (mada ne u potpunosti), računanjem vrednosti neplaćenog kućnog rada i brige o porodici u ukupnom domaćem bruto proizvodu kroz satelitske nacionalne račune. Pojedine feministkinje i feministički pokreti zagovaraju i priznavanje produktivnosti reproduktivnog rada kroz plaćanje u formi osobenih naknada (npr. Silvia Federici).

Cilj ovog rada je da prikaže stanje u pogledu rodnih nejednakosti u sferi neplaćenog kućnog rada i brige o porodici u Srbiji, sa komparativnim osvrtom na stanje u EU, kao i da proceni cenu ovog rada i izračuna vrednost koju kroz ovaj rad porodici i društvu poklanjaju žene. Drugi cilj jeste da se sagleda da li je ovo pitanje sadržano u programima stranaka levice u EU i Srbiji. Pregled stanja i procena vrednosti neplaćenog kućnog rada i brige o porodici će se sprovesti na podacima Istraživanja o upotrebi vremena Ankete o prihodima i uslovima života u Srbiji, dok će za EU biti korišćeni podaci Eurofound istraživanja Kvalitet života u Evropi kao i Indeks rodne ravnopravnosti Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost. Uvidi u odnos evropske i domaće levice prema ovom pitanju biće zasnovani na analizi programa odabranih levih političkih grupacija zastupljenih u Evropskom parlamentu, kao i među vanparlamentarnim strankama levice u Srbiji.

Ključne reči:
reproduktivni rad, feministička ekonomija, EU, Srbija, stranke levice

dr Stanislava Barać
Institut za književnost i
umetnost
Beograd

Feminističko oplemenjivanje socijalne literature (od 30-ih godina do 50-ih godina 20. veka)

Iako je feministički imperativ, tada nazivan „ženskim pitanjem”, stajao u osnovi socijalističkih pokreta koji su preuzeti kao model na južnoslovenskom području, te iako autentični feministički bunt stoji u samom začetku delovanja Ujedinjene omladine srpske (pre svega kroz pisanje i delovanje Drage Dejanović), feministički zahtevi su tokom evolucije levičarskih pokreta na jugoslovenskom području imali ambivalentan tretman. To se direktno odražavalo i na njihov status u književnosti koja je, u zavisnosti od dostupnosti drugih javnih polja, aktivnije ili pasivnije korišćena kao sredstvo revolucionarne borbe i emancipacije. Cilj ovoga izlaganja je da pokaže kako se razumevanje i vrednovanje pokreta socijalne literature, pojave „novog realizma” i socijalističkog realizma u književnosti ne mora primarno temeljiti na razumevanju „sukoba na književnoj ljevici” (1928 – 1952), kako se u jugoslovenskoj književnoj historiografiji čini(lo). Fokusiranjem pažnje na problem umetničke autonomije u kontekstu revolucije objašnjava se zapravo samo jedan segment i aspekt književne levice, dok se čitavo polje stvaralaštva levih feminističkih autorki ostavlja kako izvan interesovanja, tako i ispod vrednosti. Proza i recepcija proze ovih autorki (Milke Žicine, Jelene Bilbije, Fride Filipović, Nadežde Ilić Tutunović, itd), dvostruka opresija, pa tako i dvostruka emancipacija, o kojoj žene/autorke govore i koju trpe/sprovođe, razotkriva postojanje još jedne revolucionarne transformacije unutar zajedničke revolucije u jugoslovenskom društvu. Takođe, pokazuje kako su marksizam i feminizam kao uspešan hibridni model bili postavljeni u narativnu sliku/viziju sveta. U pogledu književnoistorijskih i književnoteorijskih klasifikacija, uočavanje i izdvajanje datog proznog korpusa menja postojeću sliku o književnoj levici, ali problematizuje i kategoriju vrednosti u književnosti.

U prvom smislu, književna leвица se ukazuje kao raznovrsnija i plemenitija (i nameće potrebu za daljim proširenjem korpusa uključivanjem leve književnosti za decu, poput one Mate Lovraka). U drugom smislu, činjenica da se ova književnost obraćala višestruko obespravljenoj ženskoj čitalačkoj publici i aktivno učestvovala u njenoj emancipaciji, danas, kada se tekovine te emancipacije u postsocijalističkim društvima poništavaju, legitimno je preispitati i samu ideju književne vrednosti, to jest shvatanje po kome su pitanja autonomije i formalnog savršenstva prvorazredna u njenom konstituisanju.

Ključne reči:
socijalna literatura,
feministička perspektiva,
sukob na književnoj levici,
književnost i emancipacija

Nađa Bobičić
Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka

Feminizam i marksizam: metafore braka (od 1979. do danas)

Tema ovog rada je analiza metafore braka, i njenih varijacija, kojom teoretičarke socijalističkih i srodnih feminističkih struja u posljednjih četrdesetak godina opisuju odnos između marksizma i feminizma. Kroz analizu pojedinačnih primjera u samom radu će biti objašnjene suptilne razlike i preplitanja socijalističkog, marksističkog, materijalističkog, kao i feminizma za 99%. Koristiće se teorija pojmovne metafore (engl. conceptual metaphor) kako bi se analizirali nivoi značenja koje nosi izbor ove metafore, njene prednosti i ograničenja u slučaju kada se koristi kako bi se označio odnos dva teorijska koncepta, kao što su u ovom slučaju feminizam i marksizam.

Prva, i do sada najpoznatija, jeste sintagma „nesretnog braka” (Heidi Hartmann, 1979), nakon čega su uslijedile mnogobrojne varijacije u zborniku „Women and Revolution” (ed. Lydia Sargent, 1981). Varijaciju „vanbračna zajednica” koristi Blaženka Despot (1989), dok „prinudni brak” (engl. shotgun wedding) i „sporazumni razvod bez dokazivanja krivice” (engl. no-fault divorce) između ostalog koriste teoretičarke Beth Anne Shelton i Ben Agger (1993). U prvoj deceniji 21. vijeka autorka Valerie Bryson postavlja pitanje može li „nesretni brak” između marksizma i feminizma može biti spasen (2004), a teoretičarka Cinzia Arruzza svoju knjigu u kojoj daje istorijski pregled odnosa radničkog i pokreta za oslobođenje žena naziva „Opasne veze: brakovi i razvodi marksizma i feminizma” (2010).

Cljučne reči:
feminizam, marksizam,
socijalistički feminizam,
metafora braka

Analizirani tekstovi izabrani su, osim na osnovu toga što se u njima pominje ključna metafora braka, I zbog toga što su po dva teksta objavljena i u svakoj od analiziranih decenija, što je važno kako bi se mogao pratiti razvoj ljevičarskih feminističkih teorija u ovom periodu. Takođe, osim tekstova sa anglo-američkog govornog područja, bitno mjesto zauzima studija Blaženke Despot, kao jedne od najznačajnijih jugoslovenskih marksističkih teoretičarki. Uključivanje njene perspektive značajno je ne samo zbog prepoznavanja jugoslovenskog feminističkog nasljeđa već i zbog njene specifične perspektive na odnos feminizma i marksizma iz konteksta realno postojećeg socijalizma. Analizom varijacija ključne metafore dobija se uvid u razvoj socijalističkih i srodnih feminističkih struja, kao i u to koliko se (ni)je promijenio odnos marksizma prema feminizmu u protekle četiri decenije. Ujedno, otvara se i pitanje odnosa marksizma i feminizma danas, te toga kakva metafora nam je danas odgovarajuća – i da li nam je uopšte potrebna – da mislimo o ovom odnosu.

Hristina Cvetinčanin
Knežević
Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka

Rodno zasnovano nasilje nad ženama u digitalnom okruženju – legislativni okvir regulacije

Doc. dr Ankica Čakardić
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet

Rana teorija socijalne reprodukcije: kritika kapitalizma i buržoaskog feminizma

Rodno zasnovano nasilje u digitalnom okruženju fenomen je koji ima drastično negativan uticaj na ženske egzistencije, i online i offline, od početka novog milenijuma. Prema podacima za 2015. godinu, 73% žena je imalo iskustvo nasilja u digitalnom okruženju. Nažalost, konceptualizaciji ovog fenomena u naučnoj literaturi nije pridana srazmerna pažnja. Cilj ovog rada je dvojak. Kao prvo, sam fenomen biće operacionalizovan i kontekstualizovan u okviru opšteg diskursa nasilja nad ženama u kapitalističkom okruženju, a zatim će uslediti analiza legislativnog okvira, u cilju mapiranja trenutnog potencijala otpora. Na kraju rada biće ponuđene preporuke, te se dometi ovog rada, iako ograničeni, neće omeđati samo na teorijsku raspravu, već će imati i društveno angažovanu relevantnost.

Ključne reči:

nasilje nad ženama, digitalno okruženje, rodno zasnovano nasilje, internet, analiza zakona, pravni okvir

Socijalistkinje s kraja 19. i početka 20. stoljeća – mahom okupljene oko Druge Internacionale – svoje univerzalne političke zahtjeve temeljile su na društveno-ekonomskim uvjetima, s potpunim razumijevanjem uske povezanosti procesa eksploatacije na radnom mjestu i opresije u sferi kućanstva. Za razliku od buržoaskog feminizma tog vremena, koji se svojim lobiranjem za jednaka prava fokusirao tek na rodnu potlačenost viših klasa, socijalistički feminizam odbacivao je ideju reducirane borbe čiji temelji nisu bili usredotočeni na klasne odnose i kritiku kapitalizma. U redovima socijalistkinja četiri teoretičarke i revolucionarke snažno su naglašavale povezanost klase i reproduktivnog rada u kapitalističkom načinu proizvodnje: Clara Zetkin, Rosa Luxemburg, Nadežda Konstantinovna Krupskaya i Alexandra Kollontai. Njihove zaključke svakako treba tumačiti kao

Ključne reči:

socijalistički feminizam, buržoaski feminizam, kapitalizam, teorija socijalne reprodukcije

„ranu“ teoriju socijalne reprodukcije i to ćemo pokušati ovdje ilustrirati. Ako želimo pregledno iskazati kontinuiranu liniju teorijskog utemeljenja marksističkog feminizma kao kritike kapitalizma i buržoaskog feminizma koji se proteže od kraja devetnaestog stoljeća, preko dvadesetog stoljeća, do najnovijih teorijskih istraživanja o problemu društvene reprodukcije, tada bismo bez daljega morale krenuti sa Zetkin, Luxemburg, Krupskayom i Kollontai.

Pojam levice – šta ostaje u odnosu na feminizam?

Ne može se zanemariti činjenica potpune terminološke kontaminacije čitavog niza pojmova, i to posebno u sklopu jugoslovenske i post jugoslovenske istorije. Pojmovi levice, pa i feminizma dele tu sudbinu. Značenje pojma levice – čak i ukoliko se pođe od nekoliko mogućnosti u različitim tumačenjima – nesumnjivo treba dekontaminirati od terminoloških zagađenja koja su odlikovala oznake pojedinih političkih opredeljenja u našoj nedavnoj istoriji (sadašnjice).

Ovaj rad će značaj pojedinih sadržaja pojmova levice i feminizma predstaviti kroz presek debata koje je tokom godina vodila poznata feministička teoretičarka levice Nancy Fraser, a za koje je jedan od učesnika te rasprave tvrdio da je uključila „vodeće mislioce levice” i da je tokom tih debata N. Fraser „pozvala na zavađene strane levice da se, međusobno povežani, ujedine u širu borbu”.

Debata je delimično inicirana kao moguć odgovor na feministički koncept pravednosti koji je krajem 1980-ih izložila Iris Marion Young u svojoj knjizi „Pravednost i politika razlike” (1990). Debata je kasnije razvijena kroz „Feministička sporenja”, početkom 1990-ih, i to između Judith Butler, N. Fraser i drugih, da bi na kraju bila artikulirana kao feministički odgovor na pitanje o emancipatorskom projektu u tekstu N. Fraser „Od redistribucije do priznanja” (1995). Nakon toga, usledila je uzavrela rasprava (sa I. M. Young, J. Butler i drugima) koja je krenula u različitim pravcima, a koja je podvedena pod „Dodavanje uvrede na povredu” (ili „Stavljanje soli na ranu” 2008), i svakako zaslužuje da bude istražena.

Ključne reči:
feminizam, levice,
debata, pravednost,
politike identiteta,
jugoslovenske
feministkinje,
Nancy Fraser

Međutim, možda će biti politički, ali i teorijski korisno odgovoriti na pitanje: postoje li neke paralele sa feminističkim debatama koje su 1990-ih prelazile granice zemalja naslednica Jugoslavije. Da li su u osnovama i tih debata pojmovi pravednosti i nepravdi ili oni takođe podrazumevaju ne samo pojam identiteta već zapravo igraju ključnu ulogu u politika- ma identiteta?

Prema tome, neka od pitanja koja se postavljaju trebalo bi da budu: Kako su se – ako su uopšte – jugoslovenske feministkinje, kao i feministkinje iz zemalja naslednica Jugoslavije, dakle, kako su se one suočile sa sopstvenim emancipatorskim projektom koncepta političkog koji je stajao u vezi sa

anti-nacionalizmom, kao i njihovom posvećenošću anti-ratnim i anti-militarističkim politikama. Rad će se, razumljivo, osloniti na pristup feministkinja i istraživača/ica koje su već razmatrale neke aspekte ovih pitanja (na primer, Jelena Petrović, Jasmina Husanović u „Feminističkim kritičkim intervencijama” 2012; ili, Bojan Bilić 2015; Vesna Kesić 2017)

Božidar Filipović
Univerzitet u Beogradu
Fakultet za specijalnu
edukaciju i rehabilitaciju

Pojam feminizma u 21. veku – analiza ključnih reči u naučnim časopisima

Feminizam kao pojam javlja se u veoma različitim kontekstima upotrebe. Nema potrebe posebno naglašavati koliko različitih značenja se vezuje za ovaj termin. U radu ćemo izvršiti analizu ključnih reči koristeći Scopus bazu podataka. Javljanje reči feminizam uzećemo kao polaznu pretpostavku, to jest kao kriterijum za definisanje okvira analize. Podaci obuhvataju sve naučne članke u periodu od 2001. do 2018. godine objavljene na engleskom jeziku. Koristeći relativno nova softverska rešenja u analizi ključnih reči ponudićemo vizuelnu analizu ovih podataka. Uz pomoć softvera (VOSviewer) možemo prikazati i analizirati koinkidencije ključnih reči [author keywords co-occurrence] kroz vizuelizaciju mreže. Na takav način se dobija bolji uvid u ovo polje istraživanja. Kroz analizu ćemo pokušati da izdvojimo ključne reči koje su relevantne za levu političku misao, te da odgovorimo na pitanje u kakvom se odnosu nalaze sa pojmom feminizma.

Ključne reči:
feminizam, Scopus, scientometrija,
analiza ključnih reči

„Osnaživanje žena”: od feminističke i levičarske politike do neoliberalne tehnologije upravljanja

Fenomen prisvajanja, preoznačavanja i instrumentalizacije feminističkih i levičarskih koncepata i politika u procesu neoliberalnih transformacija je već uočen u feminističkoj i socijalnoj teoriji. U doba neoliberalnog kapitalizma osnaživanje je postalo ključna reč koja je efikasno upotrebljena da zameni pojam „socijalna država”, a koji je shvaćen kao mnogo „zloćudniji” koncept od osnaživanja (Aradhana Sharma). Ovaj rad pruža uvid u razvoj feminističkog koncepta osnaživanja žena i proces njegove depolitizacije u okviru neoliberalnog diskursa. Politika osnaživanja je razvijena u okviru feminističkog i aktivističkog pokreta u zemljama „trećeg sveta” u drugoj polovini 1980-ih godina. Iako je bila usmerena, pre svega, na poboljšanje položaja žena i siromašnih u procesu razvoja, njen krajnji cilj je bila radikalna socijalna promena i odbacivanje svakog oblika društvene nejednakosti i nepravde. S razvojem programa osnaživanja žena, a potom i siromašnih, od strane međunarodnih institucija kao što su Svetska banka i različita tela za razvoj i borbu protiv siromaštva, ovaj pojam više nije vezan za kolektivnu političku borbu žena usmerenu na društvenu i političku promenu. Umesto toga, transnacionalni neoliberalni diskurs osnaživanja (siromašnih) žena usmeren je na oblikovanje odgovornih i autonomnih društvenih subjekata, na lično osnaživanje kroz povećanje njihove sposobnosti da prave „slobodne” izbore i razvijaju preduzetnički duh. Na taj način, žene se „osnažuju” da se prilagode postojećem društvenom poretku, umesto da ga dovode u pitanje i menjaju.

Ključne reči:
neoliberalni kapitalizam,
politika osnaživanja,
kritička feministička
teorija i praksa,
„konfiguracija”

Imajući u vidu socio-prostorne razlike do kojih dolazi u procesu neoliberalnih transformacija, drugi deo rada je posvećen pitanju neravnomernog uticaja neoliberalnih politika osnaživanja u različitim istorijskim, socio-ekonomskim, političkim i kulturnim prostorima. Istovremeno, razmatra se značaj pristupa koji polazi od lokalnog konteksta za (levo orijentisanu) kritičku feminističku teoriju i praksu. U tom smislu je značajan koncept empowerment assemblages (konfiguracije ili konstelacije osnaživanja) koji koristi A. Sharma ukazujući da se neoliberalni koncept osnaživanja, i sa njim povezane institucije, strategije i ciljevi preoblikuju i razvijaju kroz transnacionalnu cirkulaciju i artikulaciju sa različitim lokalnim idejama i institucionalnim praksama. Sam pojam „konfiguracije” (assemblage) ovde označava skup heterogenih elemenata koji nisu interno koherentni već služe određenom strateškom cilju (Collier and Ong).

Nemanja Kostić
Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet

Uloga i položaj žene u ideologiji srpske krajnje desnice (1935-1945)

Uspon i bujanje krajnje desnice u savremenom svetu, kao i raznoliki ideološki obrasci razvijeni u krilu savremenih krajnje desnih organizacija i pokreta, ne mogu biti valjano objašnjeni bez sociološko-istorijskog osvrtu na njihove idejno-političke korene i uzore. U slučaju Srbije, ključno razdoblje oblikovanja krajnje desničarskih ideja odnosi se na period od sredine 30-tih godina 20. stoleća, kada dolazi do fuzije raznorodnih krajnje desnih grupa u okviru „JNP Zbor” Dimitrija Ljotića, do završetka Drugog svetskog rata i sloma fašizma. U pomenutom vremenskom okviru, među zastupnicima na-vedene ideološke struje razvija se i jedan specifičan odnos prema mestu i ulozi žene u viziji poželjnog društva, neraskidivo skopčan sa idejom organizističkog viđenja moralnog preporoda nacije.

Ključne reči:
srpska krajnja desnica,
društvena uloga žene,
JNP Zbor, nacionalizam

U tom smislu, osnovni zadatak našeg rada odnosi se na ispitivanje i tumačenje nekolicine ključnih društvenih i idejnih izvorišta krajnje desničarskih stanovišta o ovom pitanju, od uticaja određenih idejnih krugova unutar Srpske pravoslavne crkve, do ugledanja na uzore iz fašističke Italije i nacističke Nemačke, ali i reakcije na emancipatorske težnje međunarodnog socijalističkog pokreta. Naime, oblikovanje stavova krajnje desnice o pomenutom pitanju u velikoj meri bilo je inicirano navodnim levičarskim „napadom” na tradicionalnu porodicu, koja je u desničarskoj perspektivi predstavljala temeljnu vrednost poželjnog društva. U tom smislu, feministički zahtevi za oslobođenjem žene od patrijarhalnih stega u krajnje desničarskoj vizuri tumačeni su i kao deo „međunarodne boljševičke zavere“ usmerene ka razaranju porodice kao osnovne jedinice organizistički shvaćene nacije. Pored toga, imajući u vidu hronološku ravan, u radu se ispituje karakter odnosa srpske krajnje desnice prema društvenoj ulozi žena kako u periodu pre nacističke okupacije Jugoslavije, kada se ova ideološka struja nalazila na margini glavnih političkih tokova, tako i nakon formiranja kvislinške vlade Milana Nedića, kada su se pojedini predratni krajnji desničari našli u prilici da oblikuju obrazovnu i kulturnu politiku zemlje sa ideološkom misijom stvaranja „novih Srba i Srпкиnja”.

Sanja Kovačević
Feministički kolektiv
fAKTIV
Zagreb

Neki epistemološki problemi kod razumijevanja patrijarhata u feminističkoj teoriji i praksi

Koncept patrijarhata je od samih početaka u razvoju feminističke misli podjednako ključan i problematičan. Taj koncept izaziva konstantne prijepore u lijevoj feminističkoj teoriji i praksi. Zašto se u progresivnom (lijevom) polju sve više primjećuje tendencija njegovog reduciranog korištenja (u smislu svođenja na kapitalistički oblik proizvodnje) sve do zatiranja samoga pojma? Kako je do toga došlo? Kakve su reperkusije ovoga spora na antisistemsku borbu danas?

U ovom radu ću se fokusirati na temeljni prijepor, tj. nedvojnost pojma patrijarhata, koji je u osnovi isti desetljećima, a nalazimo ga kao jedan od temeljnih feminističkih prijepora o kojemu se naširoko raspravljalo 1960-ih i 1970-ih rađanjem feminističke epistemologije. Teorija drugog vala feminizma je koristila koncept patrijarhata kao osnovni fokus i temelj za razumijevanje opresije žena, no shvaćanje patrijarhata kao transhistorijskog i transkulturalnog fenomena ubrzo je doživjelo kritike (prvenstveno od pripadnica etničkih i rasnih manjina) da tendira prema biološkom esencijalizmu, te da ne pruža dobar temelj za teoretiziranje svih varijanti kako povijesnih tako i suvremenih iskustava opresije žena. Druga verzija pojma patrijarhata, koju su razvile feministkinje iz marksističke tradicije, pokušava riješiti ove probleme povezujući patrijarhat s kapitalističkim načinom proizvodnje, no i ti pokušaji, kao što ću pokazati, upadaju u niz problema.

U radu ću se koristiti definicijama patrijarhata kroz nekoliko tekstova koji ilustriraju različite smjerove praktičnog i teorijskog pozicioniranja pojma, no s fokusom na slijepe točke partikularnih analiza od kraja 1970-ih do danas. Kroz analizu koncepta patrijarhata, od univerzalnog, preko pokušaja razdvajanja privatnog i javnog patrijarhata, sve do redukcije pojma na način proizvodnje, ponudit ću smjer sinteze u svrhu redefiniranja nekih postavki radikalno-feminističke analize, te otklanjanja problematičnosti ili operativnijeg sagledavanja patrijarhata u sklopu antikapitalističke borbe.

Ključne reči:
patrijarhat, žensko pitanje,
ljeвица, radikalni feminizam,
marksistički feminizam,
antisistemска borba,
antikapitalizam

Jelena Lalatović
Institut za književnost i
umetnost
Beograd

Priče o izuzetnim ženama: transformacija žanra od levičarske avangarde do postfeminizma

U ovom radu analiziraću žanrovsko-ideološke postavke na kojima počiva žanr zbirke priča o izuzetnim ženama, namenjen devojčicama i adolescentkinjama, koji je i na globalnom („Priče za laku noć za male buntovnice 1 i 2”, „20 izuzetnih devojčica koje su promenile svet”) i na regionalnom nivou („Prkosne Srpkinje”, „Kakva ženska”, „Žene BiH”, „Priče o neustašivim hrvatskim ženama”) u poslednjih nekoliko godina u ekspanziji.

Cilj ovog rada jeste dvostruk. Najpre, da analizira diskurzivne strategije kojima se ideologija liberalnofeminističkih i/ili postfeminističkih medija i pokreta u prvim decenijama 21. veka prenosi u tekst, što je najočiglednije u izboru izuzetnih žena koje ulaze u ove antologije, kao i u strategijama reprezentacije, čiji je učinak brisanje klasnog i političkog karaktera ženskih pokreta u 20.veku. Zatim, cilj ovog rada jeste da ukaže na to kako se regionalna specifičnost žanra ženskog portreta, njegov internacionalistički i projugoslovenski karakter, budući da on nastaje za potrebe propagande u glasilima i radikalnograđanskog i komu-

nističkog ženskog pokreta u međuratnom periodu, transformiše zarad prilagođavanja potrebama tržišta, te usled prihvatanja postfeminističke

Ključne reči:

žanr ženskog portreta,
postfeminizam, ženski
pokret

ideologije kao dominantne ideologije savremene devojačke supkulture i masovnih medija (Rosalind Gill, 2017). Balansiranje između fokusiranosti na individualni izbor, što je okosnica ideologije liberalnog feminizma, i postfeminizma, kao ideologije deradikalizacije ženskog pokreta, jeste ključna sadržajna poveznica između tekstova inostrane i domaće produkcije u ovom žanru.

Stoga ću, naposljetku, pokušati da fundamentalne protivrečnosti ovog žanra – činjenicu da zaista validira kulturni i politički doprinos mnogih istaknutih pojedinki, ali da to čini na način koji briše ne samo radnički i antikapitalistički karakter ženskih pokreta u dvadesetom veku već i šire društveno-političke okolnosti, te povratak na promišljanje ženske emancipacije unutar državno-nacionalnih okvira – interpretiram u kontekstu proizvodnje teorije i politike prevođenja u domaćem feminističkom pokretu od početka 21.veka, koja uglavnom još uvek nema eksplicitan antikapitalistički karakter.

Karolina Lendák-Kabók
Univerzitet u Novom Sadu
Asocijacija centara
za interdisciplinarne
i multidisciplinarne studije
i istraživanja (ACIMSI)

Uticaj privatnog patrijarhata na akademsku karijeru: intersekcionalna analiza roda, klase i etniciteta

Josip Majsec
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet

Kritika komercijalizacije feminizma iz perspektive teorije socijalne reprodukcije

Iako su kritičko mišljenje, dekonstrukcija predrasuda i nejednakosti premise levog feminizma koje karakterišu i akademsku zajednicu, privatni patrijarhat je još uvek dominantan faktor kada je reč o karijeri žena. Uplitanje privatnog života u karijeru je još izraženije u akademskoj sferi, gde se uspeh vrednuje kvantitetom i kvalitetom publikacija. Cilj rada je da uporedi narative univerzitetskog osoblja na Univerzitetu u Novom Sadu i Beogradu o poteškoćama balansiranja karijere i porodice. Rad se zasniva na 28 polustrukturiranih intervjua. Ispitanice/i su pripadnice/i različitih nacionalnosti (mađarske, slovačke, rumunske i srpske), sa ciljem da se ispita uticaj intersekcije roda, klase i etniciteta. Intersekcionalna analiza pokazuje da muškarci poteškoću rešavaju oslanjanjem, uglavnom na privatni patrijarhat, dok se žene oslanjaju na svoje mikro okruženje, bez preispitivanja organizacionih struktura koje bi trebalo da nude rešenje za pomirenje karijere i porodice. Klasna i rodna razlika postoji te žene koje se pozivaju na „sreću” u svojim narativima, u suštini, otkrivaju privilegije pomoću kojih grade akademsku karijeru, dok razlika u etnicitetu ne postoji, te da žene i muškarci različitih etniciteta koriste iste narativne strategije kada govore o privatnom patrijarhatu.

Ključne reči:

akademski karijera, narativne strategije, privatni patrijarhat, etnicitet, klasa, rod

Pored različitih oblika reprodukcije neoliberalizma i kapitalističkog načina proizvodnje, u novije vrijeme u tom problemskom kontekstu možemo pratiti i afirmaciju rodne ravnopravnosti na specifičan način – kroz fenomen tzv. komercijalizacije feminizma. Ta relativno nedavna pojava uvjetovala je i instrumentalizaciju feminističke borbe, prvenstveno u konzervativne svrhe. Politike koje podrazumijevaju promoviranje pozitivnih poruka namijenjenim ženama i uključivanje većeg broja žena na tržište rada pod egidom rodni kvota i sličnih liberalnodemokratskih mehanizama, pogotovo u poduzetničkim i korporativnim aspektima, ukazuju na specifične paradoksa suvremenog feminizma, a ne na emancipaciju žena. Negativni aspekti komercijalizacije feminizma manifestiraju se kroz „NGO-izaciju” feminističke borbe, „femonacionalizam” i korporativni feminizam, što ću u izlaganju detaljnije ilustrirati. Struktura izlaganja sastojat će se od tri dijela. Prvo ću pokušati objasniti što bi mogla biti

Ključne reči:

teorija socijalne reprodukcije, komercijalizacija feminizma

osnovna namjera komercijalizacije feminizma. Zatim ću preko radova teoretičarki unitarne teorije socijalne reprodukcije (Fraser, Vogel, Bhattacharya) analizirati kako komercijalizacija feminizma ne uspijeva ostvariti značajne pomake u rješavanju rodne nejednakosti i zašto takav način razmišljanja, historijski i empirijski, ne može biti rješenje za problem rodne emancipacije. Naposljetku ću kao alternativu komercijalizaciji feminizma i njezinim pristupima rodnoj ravnopravnosti ukazati na radove teoretičarke socijalne reprodukcije Silvije Federici, primarno njeno djelo "Wages Against Housework", ne bih li naglasio manjkavosti komercijalizacije feminizma i skicirao koje su strukturne promjene nužne za formiranje suvremene feminističke borbe.

Prof. Dr Danijela Majstorović
Univerzitet u Banjoj Luci
Filološki fakultet

Stvaranje 'nove' jugoslovenske žene: svjedočanstvo/ testament emancipacije s kraja Drugog svjetskog rata

Stvaranje nove jugoslovenske žene počinje tokom i krajem Drugog svjetskog rata, a ženska emancipacija od stega patrijarhata bila je važan cilj Antifašističkog fronta žena (AFŽ-a). Ova nova žena aktivno je učestvovala u ratu, a od nje se očekivalo da bude obrazovana, kao i da uđe u svijet rada. Ženski mediji iz tog perioda („Naša žena”, „Glas”, „Žena u borbi”) predstavljaju ovu „novu ženu” kao aktivnu, modernu, obrazovanu, požrtvovanu, „ni Srkinju, ni Hrvatice ni Muslimanku” već Jugoslovenku.

Korpus ove studije uključuje oko dvadeset izdanja časopisa „Nova žena” između 1945. i 1946. Godine, kao i neke dodatne materijale poput zabilješki sa sastanaka iz dostupnog arhiva AFŽ-a. Arhivu pristupam kao „pitanju same budućnosti, pitanju odgovora, obećanja i odgovornosti za sutrašnjicu” (Derrida 1996), dok se analiza arhivske građe metodološki bazira na kritičkoj analizi diskursa, argumentaciji i retorici. Poseban fokus je na pitanjima ondašnje internacionalizacije, sestrinstva, ženskih prava i pismenosti spram etno-kapitalizma, nacionalizma, antikomunističkog i antijugoslovenskog revizionizma, repatrijarhalizacije i nepismenosti današnjeg (nazovi) postsocijalističkog trenutka.

Ključne reči:

Antifašistički front žena,
emancipacija, arhiv,
komunizam, Drugi
svjetski rat, kritička
analiza diskursa

Kroz rad, tvrdim da je ulazak u arhiv Drugog svjetskog rata neophodan ne samo za transgeneracijske uvide u prošlost bosanskohercegovačkih i jugoslovenskih žena tog perioda već i za ispitivanje interpretativne produktivnosti a s obzirom na probleme koje današnje žene na ljevici sa ovih prostora prepoznaju. Samo dovodeći u vezu ova dva iskustva možemo

govoriti o stapanju horizonata (Horizontverschmelzung, Gadamer 1978), koje omogućuje aktuelizaciju benjaminovske historiografije podjarmljenih gdje djelujući u svjetlu „iskustva sa prošlošću”, „borbena, podjarmljena klasa...piše istoriju za sebe” (Benjamin 1974).

Dušan Maljković
Univerzitet u Beogradu,
Filozofski fakultet

Četiri nivoa postajanja polom-rodom

Preživši se iz zapadne hemisfere na Srbiju pre skoro godinu dana, debata o pitanju jesu li trans žene – žene, podelila je levu i feminističku scenu. Obeležena više afektivnim, a manje racionalnim pristupom, rasprava je često umela da bude teorijski neartikulisana, proizvedeći malo argumenata, a previše nervnih slomova, pretnji bacanjem „žive sode” u lice i prebijanjem bejzbol palicama! Stoga, želim da se vratim pitanju koje se nalazi u pozadini pomenute dileme, pitanju šta je žena, odnosno muškarac, šta je zapravo polno-rodna razlika. Na tom tragu, analizirao bih četiri nivoa postajanja polom-rodom, uzimajući kao početnu tačku teze Simone de Beauvoir iz Drugog pola.

Prvi nivo ovog obrazovanja jeste tzv. biološki, nivo telesnog formiranja od genetike do kulture, onako kako ga misle skorašnji nalazi o polu kao razvojnem kontinuumu od genetske predispozicije do polne zrelosti u nizu revolucionarnih tekstova objavljenih 2017. godine u časopisu Scientific American, zajedno sa antropološko-medicinskim analizama Gilberta Herta gde autohtona dominikanska i novogvinejska kultura počivaju na trijadnom polnom sistemu (negirajući tako transkulturnu univerzalnost polne dihotomije).

Drugi nivo odnosi se na samoidentifikaciju, odnosno slobodu artikulacije identiteta o samom sebi, na čemu insistira transaktivistička zajednica, sledeći tok identitetske politike

na tragu ženskog, crnačkog i gej/lezbejskog pokreta, uključuju depatologizaciju i antipsihijatrijske tendencije. Treći nivo označiću kao „nesvesni”, a odnosi se na naše ophođenje u skladu sa rodnim stereotipima (uprkos tome što mislimo da ih ne reprodukujemo) uvodeći model analize pola kao logičkih, a ne bioloških funkcija (Jacque Lacan); konačno, četvrti bi bio nivo socijalizacije, „spoljašnji” pogled društva koji nas postavlja u polno-rodnu razliku, gde rod prethodi polu kao uslov mogućnosti (Michel Foucault) i primorava nas da pol-rod neprestano performiramo (Judith Butler).

Ključne reči:

pol-rod, transrodnost,
rodni stereotipi, Judith
Butler, Jacque Lacan,
Michel Foucault

Tijana Matijević
Nezavisna istraživačica

Autorke na književnoj levisi: od proleterske do postjugoslovenske književnosti

Pokušala bih da kroz interpretaciju zbirke priča Dubravke Ugrešić „Život je bajka” (1983) i romana Biljane Jovanović „Pada Avala” (1978) i „Psi i ostali” (1980) proverim da li je moguće (te kao i zašto bi to bilo relevantno) vratiti u analizu literature pojam književne levice, i to kao okvir koji, s jedne strane, definiše književnost sa naglašenim društvenim funkcijama, i to „uz svjesnu pretpostavku postojanja i svijesti o krajnjim ciljevima radničkog pokreta” (Flaker), a s druge strane izrasta iz avangardnih književnih postupaka. Jedno od glavnih pitanja u tekstu bilo bi da li bi književni diskursi ove dve ključne autorke (post)jugoslovenskog feminističkog književnog i političkog diskursa mogli biti čitani i kao (neo) avangardni, u slučaju Ugrešić, odnosno kao oni koji odbijaju ‘estetizaciju klase’, smatrajući da književnost, odnosno umetnost proletarijata ne može biti predstavljачka (Maljevič), kako bi se mogli čitati tekstovi Biljane Jovanović. Mogući dalekosežniji zaključci ovakvog čitanja bile bi veze ovih tekstova sa postjugoslovenskom književnošću i njenim mogućim situiranjem u tradicije književne levice.

Ključne reči:

(post)jugoslovenska književnost, feminizam, književna leвица, (neo)avangarda

Matija Medenica
Nezavisni istraživač

Leвица koja je vikala transfobija: prilog kritici trans aktivizma na levisi

Proteklih godina – posebno od stupanja Donalda Trampa na mesto predsednika SAD i pokretanja javne rasprave o izmeni Uredbe o priznavanju roda (Gender Recognition Act) u UK – svedočimo sve oštrijem sporenju, pre svega, između LGBT i feminističkih organizacija i autora/ki na Zapadu oko definisanja pravnog i društvenog statusa trans ljudi, pre svega transžena. Dok jedni tvrde da su transžene žene i da im je zato, radi zaštite psihofizičkog integriteta, između ostalog, potrebno staviti na raspolaganje prostore do sada rezervisane za biološke žene, drugi ovo vide kao napad na teško izborna prava žena, kao svojevrsan kontraudar (backlash) muškaraca koji pokušavaju da se zaštite od diskriminacije prisvajanjem plodova ženske borbe.

Leвица je oko ovog pitanja duboko podeljena, a vodeće partije i publikacije – poput britanskih laburista i američkog časopisa „Jacobin” – usvojile su agendu vodećih LGBT organizacija: kritike feministkinja se odbacuju kao u najmanju ruku kratkovidne, a prioritet postaju depatologizacija transrodnosti i omogućavanje društvene i pravne promene pola na osnovu ličnog iskaza, odnosno samoidentifikacije (self-ID). Prostor za diskusiju značajno je sužen čestim optužbama neistomišljenika za „transisključivost” i transfobiju, dok s druge strane mnoge feministkinje podsećaju na neslavnu istoriju srozavanja važnosti ženskog oslobođenja na levisi. Iako bi se

na prvi pogled moglo učiniti kao sasvim periferna bura u čaši vode, ovo pitanje sobom, međutim, nosi i neposredne posledice kako po političko organizovanje na levici, tako i po pozitivno zakonodavstvo koje uređuje položaj najveće zaštićene kategorije – žena.

Imajući u vidu da se tok ovih rasprava putem publikacija i društvenih mreža prenosi i na naše govorno područje, koje ima bogato iskustvo nekritičkog usklađivanja zakonskih rešenja sa onima u Evropskoj uniji, ovo pitanje podjednako je relevantno za lokalnu levicu u povelju. Ovaj rad je, zato, intervencija u pravcu uspostavljanja levice koja je u stanju da se obrazuje, uči na sopstvenim i tuđim greškama i demokratski diskutuje unutrašnje razlike na putu izgradnje masovnog pokreta sposobnog da oblikuje društvo.

Ključne reči:
levica, feminizam,
rodni identitet,
mizoginija, transfobija

Oslanjajući se na metod istorijskog materijalizma, u ovom radu ću ponuditi pregled šireg društveno-istorijskog konteksta u kom se ova debata vodi; kritički ću sagledati glavne argumente i istraživanja na kojima vodeći trans aktivisti temelje svoje na levici uticajne zahteve; i ponuditi smernice za pozicioniranje političke levice koja bi ostala verna borbi za žensko oslobođenje i protiv svake vrste diskriminacije.

dr Jelena Milinković
Institut za književnost i
umetnost
Beograd

Značaj Alexandre Kollontai i Rose Luxemburg za jugoslovenski feminizam

U ovom izlaganju ću pokazati mesto tekstova Alexandre Kollontai i Rose Luxemburg u recepciji i formulaciji feminističkih ideja u jugoslovenskoj kulturi tokom 1920-ih i 1930-ih godina. Recepcija ovih autorki, a posebno tekstova „Nova žena” (Kollontai) i „Pisma iz tamnice” (Luxemburg), u jugoslovenskom feminističkom pokretu ostvarena je gotovo istovremeno sa njihovim premijernim štampanjem i recepcijom u matičnim kulturama autorki. Činjenica da se već ranih 1920-ih godina u tek formiranom feminističkom pokretu u Jugoslaviji, prevashodno na stranicama feminističkih časopisa („Ženski pokret”), ali i na drugim mestima, prevode i komentarišu ideje A. Kollontai i R. Luxemburg, ne samo da svedoči o recentnosti jugoslovenskih feministkinja, već doprinosi slojevitosti i teorijskoj zasnovanosti ovog feminističkog pokreta.

Ključne reči:
Alexandra Kollontai, Rosa
Luxemburg, jugoslovenski
feministički pokret,
1920-1930

U izlaganju ću izdvojiti marksističke, komunističke i uopšte socijalističke ideje koje su zahvaljujući recepciji pomenutih tekstova postale deo idejne platforme prvog organizovanog jugoslovenog feminističkog pokreta i pokazati njihov uticaj i u drugim oblastima feminističkog ispoljavanja.

Društvena solidarnost: put ka eleminisanju prostitucije

Prostitucija je fenomen koji se razvija unutar društva u kojem se društvene vrednosti i norme generišu prema konceptima privatne svojine i kapitala. Period 19. i 20. veka je obeležen drastičnim porastom broja žena u prostituciji, koji predstavlja posledicu kapitalističke eksploatacije rada (Goldman 2002: 12). U situaciji gde su ženske plate nesrazmerne njihovom radu, prostitucija postaje siguran način da žena dođe do određene ekonomske sigurnosti. Uz to, suočeni smo i sa postojanjem institucije braka čija je funkcija osiguravanje prava na nasleđivanje privatne svojine, a unutar koje žene du-
goročno i većinski ekonomski zavise od prihoda muškarca. Brak predstavlja ekonomski aranžman pod čijom senkom se razvija prostitucija, koja omogućava muškarcima da imaju seksualne odnose, bez dugoročne materijalne brige o ženama u prostituciji (Kollontai 1977).

Ključne reči:
prostitucija, društvene vrednosti, društvena solidarnost, klasna solidarnost

Prema tome, prostituciju možemo odrediti i kao fenomen koji je usko povezan sa ekonomskom zavisnošću žena u porodici i braku. Za razvoj prostitucije je ključna normalizacija shvatanja da žena za svoje seksualne usluge, koje mogu biti unutar institucije braka ili van nje, dobija određenu materijalnu nadoknadu (Kollontai, 1977). U radu tvrdim kako je zarad eliminacije prostitucije potrebno eliminisati ekonomske uslove koji su doprineli razvitku kapitalističko-patrijarhalnog morala koji povezuje instituciju braka i prostitucije. Smatram da je takav društveni moral ili skup društvenih vrednosti, u odnosu na fenomen prostitucije, najbolje okarakterisati preko tradicije braka, odnosno registrovanih i trajnih seksualnih veza čija je funkcija obezbeđivanje prava na nasleđivanje privatne svojine, kao i preko podsticanja seksualnih iskustava muškaraca sa istovremenim suzbijanjem seksualnog impulsa kod žena i predstavljanjem ženskog seksualnog iskustva kao čina gubljenja određenih vrednosti, poput časti i integriteta (Goldman 2012: 14).

U skladu sa tim, stvara se ideja da žene u prostituciji poseduju prirodnu sklonost ka prostituisanju (Kollontai 1977). Ova ideja je nužno spojena sa negiranjem tvrdnje da su ekonomski uslovi odlučujući za razvoj prostitucije. Odnos „levih“ politika prema prostituciji, trebalo bi da se ogleda u težnji ka izgradnji klasne solidarnosti, zarad koje je neophodno iskoristiti fenomen prostitucije. Prostitucija sprečava solidarnost između dve polovine radničke klase, zbog toga što muškarac koji kupuje žensko telo, žene ne vidi kao sebi jednake osobe

sa istim pravima (Kollontai 1977). Ne možemo očekivati da borba protiv prostitucije bude uspješna unutar društva u kojem dominira društveno-ekonomske strukture koje su dovele do ekspanzije fenomena prostitucije, zbog toga se borba protiv prostitucije mora voditi istovremeno sa klasnom borbom. Različiti modeli regulisanja prostitucije, mogu poslužiti kao svedočanstvo u prilog tome da se prostitucija ne može u potpunosti iskoreniti unutar kapitalističkog društva jer su u njemu ukorenjene oklonosti koje su uzrokovale ekstremni razvoj prostitucije, odnosno privatna svojina i ekonomska zavisnost žena od muškaraca. Potpunom iskorenjivanju prostitucije se možemo nadati jedino unutar društva koje je, zajedno sa promenjenom ekonomskom strukturom, realizovano prema konceptu solidarnosti. U radu ću klasnu solidarnost predstaviti kao uslov realizacije nešto šireg koncepta društvene solidarnosti. Konstituitivan deo društvene solidarnosti će biti određen preko poštovanja mreže vrednosti i društvenih pravila, koje je potrebno izgraditi nakon uspešnog otklona od kapitalističko-patrijarhalnih vrednosti.

Matej Nikolac
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet

Abolicija roda: novi subjekti klasne borbe?

Izlaganjem će se pokušati predstaviti queer teoriju kroz suvremenu perspektivu o jedinstvenom, rodno neutralnom subjektu, generiranom van kategorija seksualnosti, biologije, ekonomije i morala. Usporedno s tradicionalnim esencijalizmom, kriptoesencijalizam koji proizvode i lijevo-feminističke struje zahtijeva analizu kapitalističke semantike imperativa prema kojima se održava isključivost prema rodno-varijantnim i trans-rodnim subjektima. Oslanjajući se primarno na Judith Butler, Foucaultovu „Povijest seksualnosti”, Marxovu teoriju socijalne reprodukcije, kao i na širi krug teoretičara poput Rolanda Barthesa i Eve K. Sedgwick, pokušat ću predstaviti obrise queer epistemologije koja nam može pomoći u analizi kanala isključivosti i teorijskoj potkrijepi određivanja univerzalnih, nebinarnih subjekata klasne borbe. U svrhu nove kohezije ekonomske i društvene ljevice, krajnji cilj izlaganja je poziv na ujedinjenje u napuštanju svih kapitalističkih struktura, primarno svih osi diferencijala prema kojima se proizvode kategorije tradicionalne binarnosti.

Ključne riječi: queer teorija, rodno-neutralni/ varijantni subjekti, kriptoesencijalizam, klasna borba, kapitalističke strukture

Julija Ovsec
Univerza v Ljubljani

Partizanke, upornice, feministke – boj za žensko enakopravnost v Jugoslaviji

Vojna je že od nekdaj pojmovana kot moška domena. Ženske so bile v kontekstu vojne dolgo pojmovane kot žrtve ali vojne trofeje, v prvi svetovni vojni pa jim je bila dodeljena tudi vloga skrbnic ranjencev in prostitutk, ki zadovoljujejo potrebe vojakov. Kadar obstaja razlika med fronto in zaledjem se pojavi bolj rutinirana spolna delitev dela med moškimi in ženskami, ko pa razlika med fronto in zaledjem ni specifično opredeljena (kot v primeru druge svetovne vojne), so tudi spolne vloge drugačne. Razlog za takšno razlikovanje se skriva v spolno zaznamovani ureditvi družbe. Konstrukcija položajev žensk v vojski je rezultat ideoloških konstruktov ženskosti in moškosti v družbi, in ne odsev pretehtanih odločitev, ki bi temeljile na objektivnih težavah vključevanja žensk v bojne vloge. Bistvene spremembe pri vlogi žensk v kulturi in družbi so se zgodile z drugo svetovno vojno. Vzpon fašizma in nacizma sta zahtevala upor naroda kot celote, zato je druga svetovna vojna bistveno posegla v tradicionalne spolne vloge. Ženske so začela soustvarjati javni prostor kot aktivne in enakopravne članice družbe. Te procesi iz časa vojne so v marsičem določili položaj ženske tudi v povojnem obdobju in vplivali na modernizacijo dotedanje patriarhalne družbe. Druga svetovna vojna je ženskam prinesla vsaj navidezno enakopravnost ter volilno in druge socialne pravice. Ženske so bile deležne več izobraževanja in so začele vstopati v politično, družbeno in kulturno sfero. Boris Kidrič, vodilni komunist v OF, je malo pred koncem vojne ugotavljal, da ni več dileme, ali ženskam priznati enakopravnost ali ne, saj so si enakopravnost med vojno že priborile.

Ključne reči:
partizanke, feminizem,
emancipacija, ženske
pravice, Jugoslavija,
druga svetovna vojna

V svojem prispevku bom pisala o partizankah in članicah upora, ki so odločilno prispevale k ženski emancipaciji in enakopravnosti v Jugoslaviji 20. stoletja. Predstavila bom ključne spremembe v socialnem, družbenem in kulturnem položaju žensk, ter vpliv njihovega delovanja na spreminjanje in razvoj socialistične družbe. Kritično se bom opredelila do položaja žensk v socialistični Jugoslaviji, ter do spolnih in družbenih vlog, ki so jim bile določene. Izpostavila bom tudi pomen ženskega vojnega gibanja za položaj žensk v današnji post-socialistični družbi na območju nekdanje Jugoslavije.

dr Miloš Pankov
Udruženja Ženske studije i
istraživanja
Novi Sad

Stranke desnice i liderstvo žena u politici danas: politički diskurs Sande Rašković Ivić

Andrea Pető (2005) u predavanju pod nazivom “Conservative politics in the cross road: redefinitions of gender” predstavlja načine na koje se žene na desnici (u Mađarskoj) odnose prema pitanjima vezanim za ravnopravnost žena i pokazuje da je njihova odanost načelima partija važnija od progressa rodne ravnopravnosti, te je zaključak da je njihovo delovanje u politici štetno kao i delovanje drugih aktera. U Srbiji ne postoji dovoljno podataka o političarkama desno orijentisanih stranaka, pa su detaljniji opisi individualnog doprinosa političkoj sceni Srbije svake od njih jedan od mogućih načina sagledavanja buduće sveobuhvatnije studije o delovanju žena na desnici u Srbiji, u prošlosti i danas.

Sanda Rašković Ivić (političarka i profesorka univerziteta) prisutna je u javnom i političkom diskursu u Srbiji od 1990. Izabrana je 2014. godine na mesto predsednice Demokratske stranke Srbije (DSS), stranke fokusirane na nacionalno pitanje i poštovanje „tradicionalnih vrednosti”, a na izborima za Skupštinu Republike Srbije (2016) bila je nositeljka zajedničke liste DSS i stranke desnice (Srpskog pokreta Dveri).

Cilj ovog izlaganja je da predstavim problemski okvir nastupa liderke na desnici Srbije na osnovu medijskog oglašavanja u predizbornoj kampanji i da ustanovim karakteristike njenog političkog diskursa u odnosu na ključne društvene vrednosti, posebno prava i položaj žena.

Ključne reči:
politički govor,
analiza diskursa,
žene na desnici

Koristim metod analize diskursa (Savić 1993; Silaški i dr. 2009) da problematizujem njene ubeđivačke strategije u javnom diskursu. Uzorak za analizu čini 30 novinskih tekstova i televizijskih razgovora tokom njene predizborne kampanje za parlamentarne izbore 2016. (od februara do maja). Konstatujem da se Sanda Rašković Ivić ne obraća ženama kao posebnoj društvenoj grupi, već pre svega srpskom narodu i građanima Srbije. Prava žena takođe nisu među značajnim temama njenog političkog govora.

Zaključujem da se diskurs ove političarke oslanjala na prepoznatljivu konzervativnu ideologiju, uz izostanak zagovaranja širih društvenih promena i promene društvenog položaja žena u Srbiji.

dr Ivana Pantelić
Institut za savremenu istoriju
Beograd

Antifašistički front žena Jugoslavije i njegovo ukidanje – primer patrijarhalnog (dis)kontinuiteta

Antifašistički front žena Jugoslavije (AFŽJ) osnovan je 1942. godine na prostoru oslobođene teritorije oslanjajući se na program Komunističke partije Jugoslavije. AFŽJ kao prva i jedina politička ženska organizacija imao je veliki značaj i uticaj na organizovanje žena u svim segmentima javnog delovanja. U posleratnom periodu AFŽJ organizaciono je proširen po čitavoj zemlji. Ovaj rad ima za cilj da predstavi procese planiranja i osmišljavanja aktivnosti i načine rada AFŽJ po završetku rata, pa do ukidanja 1953. godine. Poseban segment istraživanja odnosi se na ukidanje ove organizacije 1953. godine i pretvaranje te političke ženske organizacije u Savez ženskih društava, koji je kao primarni cilj imao brigu o majci i detetu. Ovakva, prvenstveno politička odluka, kao i odobranje rukovodstva AFŽ i vodećih političarki, ukazuju na odustajanje od konkretnih emancipatorskih politika čije su osnove, nastankom i tokom postojanja AFŽ, svakako bile uspostavljene. Osnovna izvorna građa za analizu navedene teme nalazi se u Arhivu Jugoslavije u sledećim fondovima: 1. Antifašistički front Žena Jugoslavije 2. Narodni front, 3. Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije 4. Centralno veće Saveza sindikata Jugoslavije 5. Predsedništvo vlade FNRJ 6. Komitet za socijalno staranje. Takođe u Arhivu Srbije fondovi Antifašistički front žena i Narodni front sadrže relevantne informacije. Osim arhivske građe u rad na ovoj temi uključuju i sadržaje iz časopisa koje je AFŽ izdavao: „Žena danas”, „Žena u borbi”, „Zora” a za razumevanje procesa koji su doveli do ukidanja AFŽ 1953, pored navedenih arhivskih fondova i periodike, analizom dnevne štampe pokušaću da uočim eventualne reakcije šire javnosti.

Ključne reči:

Antifašistički front žena
Jugoslavije, Komunistička
partija Jugoslavije,
emancipacija, partizanke

Katarina Pavičić-Ivelja
Univerzitet u Rijeci
Filozofski fakultet

Eurocentrična orijentalizacija revolucije u Rojavi u službi onemogućavanja internacionalne antikapitalističko- feminističke borbe

Cilj ovog rada je pružanje kritičkog osvrtu na popularne oblike prikazivanja Revolucije u Rojavi i odmak od eurocentrične percepcije antikapitalističkih/feminističkih pokreta, ali i ponuda mogućih oblika učinkovitog internacionalnog djelovanja lišenog dominacije privilegiranih zapadnjačkih stajališta. Tijekom proteklih godina, fenomen ženske revolucije u Rojavi – službenog imena Demokratska Federacija Sjeverne Sirije – zahvaljujući svojoj jedinstvenoj strukturi u kontekstu suvremenih revolucionarnih pokreta, ali i nadasve specifičnoj teorijskoj pozadini baziranoj na feminizmu, demokratskom konfederalizmu i ekologiji, zaokupio je pozornost mnogih zapadnjačkih lijevo orijentiranih pokreta i skupina. No, iako je popularnost iste na zapadnjačkoj lijevoj sceni neupitna, ono što je u kontekstu navedene popularnosti također potrebno adresirati jest zabrinjavajući nivo orijentalizacije i fetišizacije kako borbe po sebi, tako i svih njezinih sudionica – poput borkinja Jedinica ženske zaštite (YPJ) čiji je doprinos čak i u ‘alternativnom’ medijskom prostoru, često prikazan sasvim nedostatno i površno, sagledan kroz zapadno-patrijarhalnu leću koja ženu prikazuje tek kao objekt namijenjen muškom užitku, dok ženu bliskoistočnog podrijetla također podvrgava tako zvanom ‘zapadnom pogledu.’

Ključne reči:
revolucija u Rojavi, YPJ,
orijentalizacija, objektivizacija,
zapadni pogled,
antikapitalistički feminizam,
eurocentrizam

Moguće je reći da je revolucija u Rojavi većinski dakle, prikazana na navedena dva načina čija je interakcija najočitija upravo na primjeru žena, njezinih sudionica – što će i biti fokus ovog rada. S jedne strane, ona postaje revolucijom stereotipnih ‘ljepotica s puškama’ koje svojom ljepotom i nježnošću predstavljaju protutežu barbarizmu boraca Islamske države, dok rukovanjem oružjem odmiču od patrijarhalnih normi tek onoliko koliko je dovoljno za ispunjenje muške fantazije ‘žene ratnice’. S druge strane, ‘zapadni pogled’ ovaj nadasve inovativni sjeverno-sirijski društveni pokret reduciraju na ‘egzotični eksperiment’ koji, iako zanimljiv – upravo zbog percipiranog statusa zapadne civilizacije kao nužno superiorne – ipak ne može biti prihvaćen kao ravnopravan civilizacijskim dosezima kapitalističkog zapada, ali i privilegiranom uvidu velikog dijela ljevice koja unutar njegovih okvira djeluje.

Nedopuštanjem izlaska antikapitalističkim feminističkim pokretima poput onog u Rojavi iz okvira zapadnjačke percepcije, dva prethodno navedena narativa revolucije doprinose

poimanju mnogih antikapitalističkih feminističkih borbi kao onih perpetualno 'drugih', oslabljujući i razjedinjujući istovremeno kako ženske, tako i razne lijeve pokrete. Navedeno tada, putem u stvarnosti nimalo legitimne dihotomije između – u kontekstu hijerarhije zapadnih kapitalističkih društava – više rangiranih 'nas' (zapadnjačkog feminizma/ljevice) i niže rangiranih 'njih' (ne-zapadnjačkog feminizma/ljevice) – čime dolazi do produbljenja podjela među srodnim pokretima – otežava suradnju i internacionalno djelovanje, pritom olakšavajući održavanje postojećeg patrijarhalno-kapitalističkog statusa quo.

Nada Pavlica
Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet

Postkolonijalna teorija i osnaživanje feminističkih pozicija kroz delo Arundhati Roy

U radu ću se baviti načinom na koji „sukob” postkolonijalne teorije i zapadnog feminizma može da se reši, na primeru pisanja Arundhati Roy. Kroz istoriju se u postkolonijalnim teorijama o ženama ne govori dovoljno (Said), ili se ne obraća pažnja na specifičnosti ženskog položaja (Homi Bhabha), pa se 1990-ih teoretičarke poput Carol Davis sa pravom pitaju „Gde je žena u postkolonijalnoj teoriji?”. Pa ipak, kolonizovana žena ne deli sudbinu ni sa svojim saborkinjama sa Zapada, iako u ovim teorijama nije uvek odsutna, nije ni prisutna na adekvatan način. Žena je, dakle, dvostruko kolonizovana, opresija nad njom je rodna i kolonizatorska, te je paradigmatičan primer marginalizovanog subjekta.

Savremene tendencije koje se nazivaju postkolonijalnim mahom su zasnovane na intersekcionalizmu koji se javlja kao razrešenje ovog problema, smatrajući da su klasa, rasa, rod i seksualnost neraskidivi sistemski povezani elementi koji igraju ulogu u oslobođenju žena. Roy je jedna od autorki

Ključne reči:
Arundhati Roy,
postkolonijalna teorija,
feminizam,
antikolonijalni
feminizam,
intersekcionalnost

koja dovodi u pitanje sam termin postkolonijalizma, imajući u vidu zaostavštine kolonijalizma u Indiji („How to Think About Empire”, Boston Review), a u savremenoj feminističkoj teoriji termin antikolonijalni feminizam menja postkolonijalni feminizam. Međutim, antikolonijalni feminizam uprkos teorijskom intersekcionalizmu na kom počiva, u početku funkcioniše isključivo u krugu (crnih) feministkinja u SAD („Coloniality of Gender and Power: From Postcoloniality to Decoloniality”). Izlazak iz tih granica donosi i nove probleme, ali i nove uvide. Književni i teorijski rad A. Roy predstavljaju bitan doprinos ovoj teoriji, budući da je intersekcionalnost jedna od ključnih karakteristika njenog pisanja. Oba njena

romana, kao i govori i tekstovi, preispituju različite oblike opresije, koji su zasnovani na klasnoj, rodnoj, kolonijalnoj diskriminaciji (npr. govori o pripadnicama i pripadnicima nižih kasti, takozvanim „hidžrama”, prostitutkama...). Ujedno, Roy zamišlja oblike otpora zasnovane na razumevanju kompleksnosti opresije. Daću odgovor na kritiku da ovakav feminizam ne izlazi iz okvira zapadnog feminizma. Ona pokazuje komercijalizovnu prirodu Indije i način na koji se spoj tradicije i uticaja kolonizatora prepliću, položaj Indije u odnosu na svet, i na koje načine to utiče na žene u različitim položajima. Zapadne tradicije koje su prisutne u radu ne predstavljaju uplive spolja, već ih autorka integriše iznutra, tako da njime jača sopstvene antikolonijalne poente. Pišući na engleskom jeziku, omogućava da dela dopru do najšire publike, te na taj način, uprkos bavljenju temama specifičnim za područje Indije, omogućava univerzalnu identifikaciju.

Doc. dr Jelisaveta Petrović
Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet

Ekofeminizam i savremena ekološka kriza

Ekofeminizam se pojavio sredinom 1970-ih godina na preseku feminističkih istraživanja i ekologije. Uopšteno govoreći, fokusiran je na analizu uzroka (kapitalistička ekonomija i patrijarhat) međusobno povezanih oblika ugnjetavanja i eksploatacije žena i prirodnog okruženja. On predstavlja dvostruku političku intervenciju: ekologije u feminizam i feminizma u ekologiju (Sturgeon 1997). Međutim, uprkos pokušaju uspostavljanja spona između borbe za ženska prava i pitanja životne sredine, ekofeminizam je bio žestoko kritikovan kako od (mainstream) feminizma, tako i od strane ekoloških aktivista. Ekofeminizam je optuživan da skreće pažnju sa specifično ženskih pitanja i okrivljen za esencijalizam, usled čega je odbačen od strane mainstream feminizma. Uprkos raznovrsnosti ekofeminizama koji su se razvili od 1970-ih na ovamo (iz liberalne, socijalne, marksističke i anarhističke osnove) i usavršavanja njegovih teorijskih argumenata i stavova, kritika je i dalje usmerena na kulturno-ekofeminističko izjednačavanje žene sa prirodom (Gerret 2011, Estevez-Saa & Lorenzo-Modia 2018). S druge strane, za dubinsku ekologiju, socijalne ekologe i druge envajronmentaliste, ekofeminizam je ili irelevantan (i stoga ignorisan) ili antropocentričan, i sa te pozicije kritikovan (Alaimo 2008).

Ključne reči:
ekofeminizam, savremena
ekološka kriza, rad (neo)
feministkinja

Stav koji zastupamo u ovom članku je da je raznovrsna ekofeministička literatura, usled neselektivne kritike, neopravdano odbačena u celosti. Pored toga, tvrdimo da bi main-

stream envajronmentalizam imao koristi od ozbiljnijeg razmatranja rada ekofeministkinja. Stoga u ovom članku želimo da istražimo šta raznolika i bogata ekofeministička literatura kao i rad (neo) ekofeministkinja mogu da ponude u vezi sa rešavanjem savremene ekološke krize. Smatramo da je ekološko-feministički pristup, koji otvara nova pitanja i uvodi nove perspektive, važan za razmatranje uzroka i posledica globalne ekološke krize kao i za pronalaženje načina njenog prevazilaženja.

Doc. dr Jelena Pešić
doc. dr Dragan Stanojević
Univerzitet u Beogradu
Filozofski Fakultet

Odnos prema rodnoj podeli uloga u privatnoj i javnoj sferi u Srbiji 1989 – 2018: ispitivanje značaja kohortnog efekta i efekta godina starosti

U svom seminalnom delu „Theorizing Patriarchy” Sylvia Walby ukazuje na značaj istraživanja različitih sfera u kojima se dešava ugnjetavanje žena u savremenim (pre svega zapadnoevropskim) društvima, ali i na postojanje različitih formi patrijarhata koje su istorijski promenljive. Ona, takođe, ukazuje da forme patrijarhata variraju ne samo na istorijskom planu već i u okviru jednog društva, na strukturnom nivou, presecajući linije klasnih, etničkih i rasnih podela. Osnovna podela koju S. Walby identifikuje (koja nije samo istorijska nego i analitička, jer umesto binarne podele predviđa kontinuum formi koje je moguće identifikovati u okviru društava na istom nivou istorijsko-društvenog razvoja) jeste ona koja se zasniva na podeli privatne i javne sfere (te je, u tom smislu, tipična za moderna društva), odnosno na razlikovanju privatnog i javnog patrijarhata. Dok privatni patrijarhat počiva na principu isključenja žena iz javne sfere (pa se porodica i domaćinstvo pojavljuju kao osnovni okvir u kojem se javlja ugnjetavanje žena), javni patrijarhat se odlikuje rodnom segregacijom u okviru javne sfere plaćenog rada.

Ključne reči:
privatna sfera,
javna sfera, patrijarhat,
vrednosne orijentacije,
kohortni efekat

Značaj procesa (kapitalističke i socijalističke) modernizacije nije potrebno posebno naglašavati pri ispitivanju obima i dubine promene rodnih odnosa koje su se odigrale u javnoj i privatnoj sferi (prema S. Walby, tržište je bilo ključni mehanizam nastanka javnog patrijarhata u zemljama Zapadne Evrope, dok se u zemljama Istočne Evrope kao ključna javlja uloga države). Ipak, i u savremenim razvijenim zemljama Zapadne Evrope, kao i u postosocijalističkim zemljama, promene u javnoj sferi nisu automatski dovele do restrukturisanja rodnih odnosa u privatnoj sferi na egalitarnim osnovama, čime su efekti datog procesa u dvema sferama ostajali neujednačeni. Predmet ovog rada je istraživanje promena vrednosnih obrazaca u Srbiji u periodu od 1989. do 2018.

godine (tokom faza blokirane i deblokirane postsocijalističke transformacije, odnosno konsolidacije kapitalizma na neoliberalnim osnovama), sa ciljem ispitivanja stepena u kojem je tipologija patrijarhata koju nudi S. Walby primenljiva u okviru ovog istraživačkog polja. Namera je da se utvrdi da li vrednosne promene u društvu korespondiraju strukturnim (uključujući i normativne), odnosno da li i u kojoj meri dolazi do njihove disonance. Koristeći podatke dobijene na osnovu četiri anketna istraživanja populacije Srbije sprovedena na reprezentativnim uzorcima u okviru Instituta za sociološka istraživanja (istraživanja sprovedena 1989, 2003, 2012. i 2018. godine), autorka i autor će sprovesti metod kohortne dekompozicije da bi posebno izdvojili efekte kohorte, godina starosti ispitanika i ispitanica i efekte faze postsocijalističke transformacije na promene vrednosnih obrazaca. Autorka i autor takođe razmatraju na koji način je efekat kohorte posredovan strukturnim faktorima (obrazovanjem, klasno-slojnom pozicijom ili radnom pozicijom) prilikom objašnjenja vrednosnih promena.

Jedna od ključnih hipoteza koja će biti testirana na ovim podacima je ona koja ukazuje da je efekat socijalističkog nasleđa (koji se ogledao u normativnoj intervenciji države) vidljiv kada je reč o stavovima koji se odnose na rodnu podelu uloga u javnoj sferi, odnosno da tamo gde država nije intervenisala (u privatnoj sferi), stavovi prema podeli uloga i dalje ocrtavaju postojanje režima privatnog patrijarhata. Druga hipoteza koja će biti testirana odnosi se na klasno-slojnu i rodnu uslovljenost stavova o rodnoj podeli uloga, ukazujući na strukturne pozicije koje pogoduju reprodukciji patrijarhalnih vrednosnih obrazaca koji se odnose na privatnu i javnu sferu.

Prof. dr Marijana Prpa Fink
Univerzitet u Novom Sadu
Akademija umetnosti

Isadora Duncan i pokret feminizma

Povodom devedeset godina od smrti Isadore Duncan vredno je podsetiti se njenog predanog rada na oslobađanju ženske individualnosti, pre svega kroz pokret. I. Duncan je jedna od začetnica modernog plesa i feminizma u izvornom smislu. Način života i rada je potvrda njene posvećenosti principima oslobađanja žene na ličnom i profesionalnom planu. U knjizi „Moj život” I. Duncan razotkriva misiju žene, plesačice, majke, menadžerke i borkinje za oslobađanje tela kao instrumenta za kreativan stvaralački život pojedinca. Na njenom životnom putovanju od Amerike preko Evrope do Sovjetskog Saveza, borila se za princip duhovnog rasta pojedinca i zajednice. Saradnja I. Duncan sa levicom bila je veoma intenzivna i kretala se od oduševljenja do razočaranja, u periodu u kom je živela i radila u Sovjetskom Savezu (o čemu I. Duncan svedoči u autobiografskim knjigama: „Moje uspomene”, Zagreb, 1944. i „Moj život”, Beograd, 1993.) Taj period njenog života bio je veoma bogat na stvaralačkom i ličnom planu i saznanja o tom

radu dragocena su za razumevane feminizma i levice u prvoj polovini 20. veka. S obzirom na vokaciju I. Duncan, njen istraživački rad na planu plesa i pokreta tela u scenskom prostoru, možemo smatrati da je osim začetnice modernog plesa, I. Duncan bila i začetnica modernog načina političke borbe, koji nije zasnovan samo na politici reči, već na mnogo slojevitijem i opasnijem sredstvu borbe, a to je pokret tela u prostoru. Pokret tela pojedinca ili ujednačen pokret velikog broja ljudi igrao je veliku ulogu i koristile su ga za postizanje svojih ciljeva velike ideologije u prvoj polovini 20. veka.

Ključne reči:

Isadora Duncan, pokret, ples, feminizam, levice

Isidora Radovanović
Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet

Ženska antiratna organizacija „Žene u crnom” – političke pozicije i aktivistički angažman nakon rata

„Žene u crnom” zvanično su se pojavile u oktobru 1991. u Beogradu, kada su organizovale svoj prvi protest protiv rata, koji je već trajao. Svoju političku orijentaciju od svojih prvih aktivnosti do danas, 28 godina kasnije, definišu kao, pre svega, feminističku, antimilitarističku, antinacionalističku i antifašističku. Glavna ideja rada jeste istražiti kako su se njihovi osnovni ideološki i politički postulati razvijali kroz praksu direktne akcije, te prilagođavali različitim društvenim kontekstima i transformacijama društva. Kada se govori o političkim određenjima ove organizacije, bitno je naglasiti da se njihov razvoj odvija u dva konteksta: prvi predstavlja period samog nastajanja, koje je bilo određeno aktuelnim ratom, kao i formiranjem u okviru već organizovane globalne antiratne mreže. Drugi aspekt je razvoj organizacije nakon rata, još uvek kao deo međunarodne mreže, ali tada već i kao važan deo feminističke scene u Srbiji i regionu.

Istraživanje je bazirano na arhivi same organizacije, njihovih dokumenata, te na hronologiji aktivnosti i događaja koje su organizovale. Značajna stvar u istraživanju je i izdavaštvo same organizacije, zbornici, pamfleti i knjige koje su izdavali od početka svog postojanja. Time bi se utvrdila pozicija „Žena u crnom” na levisi i značaj iste. A njihovu antifašističku i antinacionalističku borbu na levisi definišu i određene prakse kulture sećanja. Tačnije, datumi koje već godinama obeležavaju i ideje koje stoje iza njihove politike sećanja, a neki način bliže određuju njihove ideološke pozicije.

Ključne reči:

feminizam, organizacija, rat, antiratni, antimilitarizam

Njihov aktivizam i danas između ostalog sadrži i izuzetno značajnu mrežu feminističke regionalne i internacionalne solidarnosti, gde je veoma bitno primetiti na čemu se zasniva

vaju principi njihove solidarnosti kao i njihove zajedničke borbe. „Žene u crnom”, iako podstaknute ratnim stanjem u samom njihovom nastajanju, danas su jedan od najaktivnijih pokreta koji se bavi ženskim pitanjem, zbog čega je bitno analizirati koje borbe održavaju antiratni pokret, i nakon rata, i šta ih čini feminističkim.

Jelena Riznić
Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet

Surogat materinstvo: izbor ili eksploatacija?

Pod surogat materinstvom se podrazumeva (pravni) odnos u kom žena iznosi trudnoću, a potom rađa dete za osobu ili par koji kasnije usvaja to dete. Postoje dva oblika surogat materinstva – „tradicionalni surogat”, u kom se koristi jajna ćelija majke i „gestacijski surogat” u kom jajna ćelija, oplođena in vitro, pripada drugoj ženi. U zavisnosti od pravne regulacije, surogatstvo može biti potpuno ili delimično legalno (tzv. „altruističko” surogatstvo), što se odnosi i na novčanu nadoknadu, dok je u određenim državama u potpunosti kriminalizovano.

Poput prostitucije i pornografije, i surogat materinstvo je pitanje koje deli feministički pokret. Liberalni feminizam koji podržava surogat materinstvo naglašava, pre svega, pitanje izbora. Prema ovoj koncepciji, žena može da izabere da

li će roditi dete za nekoga, a u skladu sa zakonskom regulacijom surogatstva, ona za to može dobiti određenu novčanu nadoknadu (Imrie, Jadvá 2014). Sa druge strane,

radikalne i jedan deo levo orijentisanih feministkinja u obzir uzimaju ne samo izbore već i materijalne uslove koji ih uslovljavaju i/ili ograničavaju. Polazeći od ove pretpostavke, kao i od opšte kritike kontrole i prisvajanja ženske reproduktivnosti i seksualnosti, one u surogat materinstvu vide još jednu vrstu eksploatacije ženskog tela. Budući da su „surogat majke” najčešće pripadnice najnižih klasa, upravo se u ovoj praksi očituje delovanje kapitalističkog patrijarhata, te dvostruke opresije žena iz najsiriromašnijih, marginalizovanih grupa. Zbog toga Renate Klein, feministkinja koja je protiv surogat materinstva, ovo naziva reproduktivnom prostitucijom (Klein 2017). Međutim, ovo nije univerzalno stanovište za sve levo orijentisane feministkinje – neke od njih surogatstvo vide kao rad koji je potrebno zakonski regulisati, a „surogat majke” kao radnice čija prava treba unaprediti (Lewis 2019). One, dakle, ne vide surogatstvo kao bazično problematičnu praksu, već razmišljajući u okvirima tržišne logike, zahtevaju jasno određivanje nadoknade za sve aktere koji su uključeni u taj proces.

Ključne reči:

surogat materinstvo,
materijalni uslovi,
reproduktivna prava,
eksploatacija, žensko telo

U radu ću najpre prikazati različite feminističke perspektive na surogat materinstvo. Moja osnovna teza je da je surogat materinstvo ne samo bazično eksploatatorska praksa koja najviše pogađa žene iz najsiromašnijih i marginalizovanih društvenih grupa već i da je povezana sa drugim oblicima prisvajanja i kontrole ženske reproduktivnosti, te sa ugrožavanjem prava na telesnu autonomiju kroz stvaranje legislativnih okvira koji, svedeni na nivo društvene realnosti, znače vlasnički odnos prema ženskom telu. Različite feminističke perspektive koje odobravaju surogatstvo kao jednostavno „iznajmljivanje materice” zanemaruju čitav kontekstualni okvir – to da sama materica ne sme biti komodifikovana, kao i da je trudnoća složeno psihofizičko stanje u kom učestvuje čitavo telo žene, a ne samo njeni reproduktivni organi. Drugim rečima, surogat materinstvo bih posmatrala u kontekstu jačanja konzervativnih, desničarskih snaga u Evropi i svetu koje ukidaju i/ili ograničavaju već izborna ženska prava, poput prava na abortus, a koje se takođe pozivaju na slične vrednosti koje zagovaraju feministkinje koje se zalažu za legalizaciju surogat materinstva, poput prava na biološko roditeljstvo ili prava začetog, a nerođenog deteta.

Prof. dr Nada M. Sekulić
Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet

Feminizam, anarhizam i heterotopijski prostori žena

U ovom radu ispitujem mogućnost primene Foucaultovog pojma heterotopije („O drugim prostorima”, 1967), kao hibridnog i subverzivnog mesta, na anarhofeminističke ideje i politike transformacije društva.

Heterotopije su stvarni i istovremeno imaginarni prostori (to se odnosi i na virtuelne prostore) koji menjaju smisao uobičajenog svakodnevnog života. Ukoliko funkcionišu kao heterotopije otpora, one se formiraju kao socio-političke taktike koje menjaju propisane norme i podrivaju formalne strukture kontrole (Hakim Bej, T.A.Z. 1985). Za razliku od utopija, koje su mesta koja nigde ne postoje, heterotopije su mesta koja mogu biti bilo gde i kao takve, neposredno su povezane sa anarhističkim konceptom direktne akcije. Za anarhiste, počevši od klasika poput Bakunjina, Kropotkina, Goldman, Mišel, Stirnera, nužan uslov mogućnosti razvoja demokratije je u tome da ona zaista dolazi „odozdo”, kroz delovanje putem kog se cilj i sredstvo ne razdvajaju i putem kog se individualne inicijative i kolektivne akcije povezuju tako što se ne izvlači moć iz pojedinaca i grupa u institucije kao fetiše.

Ključne reči:
anarho-feminizam,
heterotopije, političko iskustvo
žena i svakodnevni život

Ideja heterotopije podrazumeva da svako mesto, bez obzira na njegov sadašnji status u društvu (institucija, dom, radno mesto, škola, turističko mesto, virtuelni portal...) sadrži određeni kapacitet heterotopije, mogućnosti da se izmesti i preobrazi u nešto drugo, i to putem direktne, često ilegitimne akcije. U heterotopijama se na hibridan način ukrštaju različite i često međusobno nekompatibilne mreža značenja i društvenih praksi, i upravo kroz njihov međusobni sukob i borbu, ostvaruje se promena. Unutar ovakvog pristupa, naglasak je na horizontalnom menjanju društva, na umrežavanju različitih aktera, na stvaranju sinergije i svesnom urušavanju i razaranju hijerarhijskih struktura i značenja povezanih sa eksploatacijom.

U tekstu se analiziraju tri heterotopijska vida anarho-feminističkog delovanja, kao dela šire vizije stvaranja solidarnog društva (double struggle): heterotopije u bračnoj/seksualnoj zajednici, u revolucionarnoj grupi i u toku saniranja izbegličke krize. Kao referentne tačke u analizi korišćeni su anarhistički pristupi braku, revoluciji, slobodnim asocijacijama, kao i primeri iz anarhističkog pokreta (Federici, Mujeres Libres, Vilson, Giran, itd). U radu se ukazuje na realni značaj i nezamenljivost direktne promene ženskog iskustva i svakodnevnog života.

dr Svetlana Stefanović
Arhiv Jugoslavije
Beograd

Radnički vs. građanski ženski pokret u Srbiji i Jugoslaviji 1910 - 1941.

Sekretarijat socijaldemokratkinja obrazovan je po povratku Dimitrija Tucovića, sekretara Srpske socijaldemokratske partije, sa Međunarodnog kongresa socijalistkinja održanog u Kopenhagenu 1910. godine. Po uzoru na nemački istoimeni list, Sekretarijat je izdavao organ žena socijaldemokrata „Jednakost”, putem koga je pozivao žene da uđu u borbu protiv svoje ekonomske i političke potčinjenosti. Premda, prvi pokušaj radnica da se samostalno organizuju i formulišu svoje specifične zahteve (zabrana noćnog rada za žene i decu, jednakost zarade i jednake mogućnosti za obrazovanje i rad muškaraca i žena) u okviru radničkog pokreta pada u 1903. godinu.

Kao pandan radničkog ženskog pokreta može se posmatrati Srpski narodni ženski savez, čije je osnivanje, kao i unošenje zahteva za pravo glasa žena u njegov Statut, inicirao dolazak nemačke feministkinje i konzervativne nacionalistkinje Käthe Schirmacher (1865 – 1930) krajem 1906. godine u Beograd, u svojstvu izaslanice Međunarodnog saveza za pravo glasa žena (IWSA). Tek 1910. godine održan je Prvi glavni skup, a u godinama pred Prvi svetski rat Ženski savez je organizovao svoju delatnost kroz sekcije. Feministička sekcija se tako zalagala za izjednačavanje položaja žena zaposlenih u državnoj službi

sa njihovim kolegama, pravnu jednakost ženske i muške dece i sl. Mada nije došlo do saradnje sa radnicama, Savez je podržao zahteve socijaldemokratkinja za izmenu Izbornog zakona i njihovu borbu za opšte pravo glasa.

Dok su socijalistkinje posmatrale pravo glasa kao sredstvo za borbu protiv kapitalizma, za osvajanje boljeg života, to jest ostvarenje socijalne jednakosti, feministkinja Paulina Lebl (1891–1967) zapisala je u svojim sećanjima „Tako je nekad bilo”: Uopšte ceo feministički pokret smatrale smo kao pokret za višim obrazovanjem ženskinja. Celu ekonomsku, političku i socijalnu stranu tog pitanja mi u to vreme još nismo shvatale, i držale smo da će svi ti problemi biti sami od sebe rešeni onog dana kada se žena bude bila kulturno podigla. [...] Odjednom nam je postalo jasno da mi ne možemo nikad biti smatrane ravne muškarcima ako ne zadobijemo politička prava, i da u našoj zemlji neće biti pravog napretka ako u tome ne uspemo.

U tekstu koji sledi analiziraćemo šta se podrazumevalo pod „ženskim pitanjem” pred Prvi svetski rat, odnosno u periodu između dva rata. Pokušaćemo da odgovorimo na pitanja: koje su sličnosti, a koje razlike između evropskih i srpskih/jugoslovenskih aktivistkinja; kako je uticala politička situacija u Srbiji pred Prvi svetski rat, odnosno, politička klima između dva rata u Kraljevini SHS/Jugoslaviji na ženski pokret uopšte; šta je značilo cepanje radničkog pokreta na socijalističko i komunističko krilo za pripadnice ovih struja; kakve posledice su imale Obznana (1920) i Zakon o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi (1921) na delovanje KPJ i njegovog ženskog članstva; šta je značila 5. zemaljska konferencija KPJ (1940) za ženski pokret.

Ključne reči:
ženski pokret, radnički
pokret i ženska jednakost,
Kraljevina Srbija/SHS (Jugo-
slavija), žensko pitanje

Žarka Svirčev
Institut za književnost i
umetnost
Beograd

Gotovo nevidljiva, sluškinja priča

Jana Šarić
Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet

Šta je nama ženska borba dala: položaj i uloga žena unutar Narodnooslobodilačkog pokreta u Jugoslaviji tokom revolucije 1941 - 1945.

U radu ću komparativno sagledati figure sluškinja u romanima Milice Janković „Mutna i krvava” (1932) i Milke Žicine „Devojka za sve” (1940), istaknutih autorki feminističke kontrajavnosti Kraljevine SHS/Jugoslavije. Naročitu pažnju ću usmeriti ka diskursu tela u romanu Milke Žicine, jer autorka istupa sa pozicije proletherske (feminističke) kontrajavnosti i time, ispostavlja se, radikalizuje reprezentaciju ženskog tela u međuratnoj (ženskoj) književnosti. Žensko telo i ženska seksualnost su u okvirima dominantne građanske feminističke javnosti, uglavnom, bivali osvetljavani u kontekstu bračnih odnosa, odnosno ideje slobodne ljubavi. Figura sluškinje u dva romana, pisanih sa različitim ideološkim pozicijama, pak, otelevljuje društvene odnose, klasnu raslojenost i stratifikacije. Za razliku od Milice Janković koja u romanu Mutna i krvava reprodukuje „znanje” vladajuće klase o potčinjavanju radnog tela, Žicina na različitim planovima teksta ogoljava „političku tehnologiju tela“ kapitalizma. Upravo tim aspektima njenog romana, koji ni danas nisu izgubili na aktuelnosti, posvetiću najviše pažnje u svom referatu/radu.

Ključne reči:
feministička i proletherska
kontrajavnost, sluškinja,
telo, „radna mašina”

Rad se bavi analizom faktičke uloge žena tokom Narodnooslobodilačke borbe u Jugoslaviji i njihovom ulogom u socijalnoj revoluciji mimo istorijskog mita koji je gradila zvanična istoriografija tokom socijalističkog perioda. Da bismo govorili o kompleksnosti „ženskog pitanja” i specifičnosti položaja partizanki, ilegalki i drugih učesnica Revolucije, neophodno je postaviti ih u jasan društveno-istorijski kontekst lišen savremenih tumačenja i istorijskog revizionizma.

Ključne reči:
Narodnooslobodilački
pokret, feminizam,
revolucija, emancipacija,
moć

Analizom dostupne građe i dokumenata iz Narodnooslobodilačke borbe, kao i autentičnih svedočanstava žena učesnica, rad ima za cilj da ispita distribuciju moći unutar pokreta i pokuša da osvetli probleme sa kojima su se žene susretale tokom svog političkog i revolucionarnog rada unutar pokreta. Posebna pažnja biće posvećena ispitivanju dvostruke opterećenosti žena u pokretu (na frontu i borbama, kao i u pozadini, organizaciji bolnica i škola), kao i njihovog mesta u lancu odgovornosti i odlučivanja.

Takođe, rad će se baviti ulogom Antifašističkog fronta žena i njegovom doprinosu emancipatorskim procesima. Rad teži da opiše specifičnost uloge partizanke kao nositeljke procesa emancipacije na dva nivoa, spoljašnjem koji se tiče borbe za pravednije društvo, i unutrašnjem koji se tiče borbe protiv rodnih nejednakosti i nejednake distribucije moći unutar samog pokreta otpora.

Milica Vulović
Vladimir Terzić
Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet

Zaokret od načina života do životnog stila: iskustvo liberalnog feminizma

U ovom radu se problematizuje fenomen komercijalizacije liberalnog feminizma. Kritička analiza će biti izvršena pomoću pojmova koje Micheletti i Stole primenjuju na društvene pokrete u članku „Potrošačke strategije i društveni pokreti”. Pojmovi o kojima je reč su: trougao promene, angažovan životni stil, građanin-potrošač/građanka-potrošačica i politički konzumerizam. Cilj rada je kritika nekih aspekata „feminističkog životnog stila”.

Pojava „trougla promene” odnosi se na kolaboraciju između države, kompanija i društvenog pokreta sa zajedničkim ciljem da utiču na izbor kojim individua gradi svoj životni stil. Pristalica društvenog pokreta postaje aktivista putem komercijalne potrošnje „angažovanih” sadržaja. Na taj način i sam društveni pokret postaje instrument potrošačkog društva.

Ključne reči:
„feministički životni stil”,
politički konzumerizam,
potrošačke strategije

Micheletti i Stole smatraju da je jedna od ključnih strategija u komercijalizaciji društvenih pokreta izazivanje emocionalnog rasterećenja potrošača stvaranjem imidža angažovane i politički osvešćene osobe, pri čemu je naglasak na vrednostima lične autonomije i moći pojedinke/pojedinca u odnosu na društvo kao celinu, dok je prava funkcija te strategije održavanje korporativnog kapitalizma i komercijalizacija svih aspekata života.

Nataša Zlatović
Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet

Gramscijanski pristup zahtevu za revolucijom u okviru borbe za žensku emancipaciju

Ideja ovog rada data je u postavljanju pitanja o upotrebljivosti Gramscijevih teorijsko-pojmovnih koncepata u okvirima feminističke klasne borbe, posebno pojma hegemonije. Gramscijevu filozofiju prakse, zasnovanu na marksističkim osnovama, karakterišu dva zahteva: zahtev za potpunom politizacijom društva i zahtev za humanizacijom istorije, u kojoj je čovek shvaćen kao imenitan tvorac vlastite povesti.

Zadatak našeg rada usmeren je prevashodno ka utvrđenju mogućnosti primene specifičnog gramscijanskog koncepta hegemonije i ideologije, potom ka ispitivanju značaja i mogućnosti primene Gramscijevog zahteva za revolucionarnim delovanjem zarad ukidanja društvene nejednakosti u okvirima feminističke borbe. Samo promišljanje rodnog aspekta nejednakosti kroz materijalistički utemeljenu ideologiju treba da pokaže nedostatke strogog razdvajanja područja ideologije/politike/kulture/prava i ekonomije, kao i nedostatnost bilo kakve revolucionarne feminističke promene bez promene samog sistema proizvodnje.

Nastojaćemo da adresiramo nekoliko pitanja: na koji način se Gramscijeva teorija može primeniti na problem rodne nejednakosti; do koje mere se Gramsci bavio aspektom rodne dominacije i kako se izjašnjavao o tom pitanju; da li je uopšte moguća jedna gramscijanska feministička teorija. Iako nam se čini, na osnovu postojeće literature, da gramscijanske analize ideologije i hegemonije ne adresiraju pitanje ženske emancipacije, namera ovog rada je upravo da pokrene razmišljanja u tom smeru: na koji način se ženska emancipacija teorijski može izgraditi i razviti korišćenjem Gramscijevе teorije hegemonije. U svrhu ostvarenja namere postavljene u ovom radu,

Ključne reči:
hegemonija, ideologija, rodna dominacija,
ženska emancipacija, Antonio Gramsci

posebno ćemo usmeriti pažnju na „seksualno pitanje”, kojim se Gramsci bavi u Prvoj i Dvadeset i drugoj svesci svojih „Beležnica” iz zatvora, u kojima se dotiče pitanja rodne dominacije.

Sadržaj

6
Uvodna reč

**Nada Sekulić
i
Jelena Riznić**

9
Ko plaća cenu
neplaćenog kućnog
rada i kako se prema
tom pitanju odnose
evropska i domaća
levica?
Marija Babović

10
Feminističko
oplemenjivanje
socijalne literature
(od 30-ih godina do
50-ih godina 20.
veka)
Stanislava Barać

11
Feminizam i
marksizam: metafore
braka (od 1979. do
danas)
Nađa Bobičić

12
Rodno zasnovano
nasilje nad ženama u
digitalnom
okruženju – legislativni
okvir regulacije
**Hristina Cvetinčanin
Knežević**

12
Rana teorija socijalne
reprodukcije:
kritika kapitalizma i
buržoaskog feminizma
Ankica Čakardić

13
Pojam levice - Šta
ostaje u odnosu na
feminizam?
Daša Duhaček

14
Pojam feminizma
u 21.veku - analiza
ključnih reči u
naučnim časopisima
Božidar Filipović

15
„Osnaživanje žena”: od
feminističke i levičarske
politike do neoliberalne
tehnologije upravljanja
Zorica Ivanović

16
Uloga i položaj žene
u ideologiji srpske
krajnje desnice
(1935-1945)
Nemanja Kostić

17
Pojam feminizma
u 21.veku - analiza
ključnih reči u
naučnim časopisima
Sanja Kovačević

18
„Osnaživanje žena”: od
feminističke i levičarske
politike do neoliberalne
tehnologije upravljanja
Jelena Lalatović

19

Uticaj privatnog patrijarhata na akademsku karijeru: intersekcionalna analiza roda, klase i etniciteta

Karolina Lendák-Kabók

21

Četiri nivoa postajanja polom-rodom

Dušan Maljković

24

Društvena solidarnost: put ka eliminisanju prostitucije

Milena Milojević

27

Stranke desnice i liderstvo žena u politici danas: politički diskurs Sande Rašković Ivić

Miloš Pankov

19

Kritika komercijalizacije feminizma iz perspektive teorije socijalne reprodukcije svjedočanstvo/testament emancipacije

Josip Majsec

22

Autorke na književnoj levlci: od proleterske do postjugoslovenske književnosti

Tijana Matijević

Levlca koja je vikala transfobija: prilog kritici trans aktivizma na levlci

Matija Medenica

25

Abolicija roda: novi subjekti klasne borbe?

Matej Nikolac

28

Antifašistički front žena Jugoslavije i njegovo ukidanje – primer patrijarhalnog (dis)kontinuiteta

Ivana Pantelić

20

Stvaranje 'nove' jugoslovenske žene: svjedočanstvo/testament emancipacije s kraja Drugog svjetskog rata

Danijela Majstorović

23

Značaj Alexandre Kollontai i Rose Luxemburg za jugoslovenski feminizam

Jelena Milinković

26

Partizanke, upornice, feministke – boj za žensko enakopravnost v Jugoslaviji

Julija Ovsec

29

Eurocentrična orijentalizacija revolucije u Rojavi u službi onemogućavanja internacionalne antikapitalističko-feminističke borbe

Katarina Pavičić-Ivelja

30

Postkolonijalna
teorija
i osnaživanje
feminističkih
pozicija kroz delo
Arundhati Roy
Nađa Pavlica

31

Ekofeminizam
i
savremena
ekološka
kriza
Jelisaveta Petrović

32

Odnos prema rodnoj podeli
uloga u privatnoj i javnoj
sferi u Srbiji
1989—2018: ispitivanje
značaja kohornog efekta i
efekta godina starosti
Jelena Pešić
Dragan Stojanović

33

Isadora Duncan i
pokret feminizma
Marijana Prpa
Fink

34

Ženska antiratna
organizacija „Žene u
crnom” – političke pozicije
i aktivističkangažman
nakon rata
Isidora Radovanović

35

Surogat
materinstvo:
izbor ili
eksploatacija?
Jelena Riznić

36

Feminizam,
anarhizam i
heterotopijski
prostori žena
Nada Sekulić

37

Radnički vs. građanski
ženski pokret u Srbiji i
Jugoslaviji 1910—1941
Svetlana Stefanović

39

Gotovo nevidljiva,
sluškinjina priča
Žarka Svirčev

39

Šta je nama ženska
borba dala: položaj
i uloga žena unutar
Narodnooslobodilačkog
pokreta u Jugoslaviji
tokom revolucije
1941—1945
Jana Šarić

40

Zaokret od načina
života do životnog stila:
iskustvo liberalnog
feminizma
Milica Vulović
Vladimir Terzić

41

Gramscijanski
pristup zahtevu
za revolucijom
u okviru borbe
za žensku
emancipaciju
Nataša Zlatović

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

141.72(048)(0.034.2)

141.72:141.82(048)(0.034.2)

305-055.2(048)(0.034.2)

КОНФЕРЕНЦИЈА Феминизам и левица некад и сад: историја и пракса спорова и контроверзи (2019 ; Београд)

Konferencija Feminizam i levica nekad i sad: istorija i praksa sporova i kontroverzi, 15–17. novembar 2019, u Beogradu [Elektronski izvor] / [urednice Nada Sekulić i Jelena Riznić]. – Beograd : Univerzitet, Filozofski fakultet, Institut za sociološka istraživanja, 2019 (Beograd : Službeni glasnik). – 1 elektronski optički disk (CD-ROM) ; 12 cm

Sistemski zahtevi: Nisu navedeni. – Apstrakti na srp. i hrv. jeziku. – Nasl. sa naslovne strane dokumenta. – Tiraž 60. – Uvodna reč / Nada Sekulić, Jelena Riznić.

ISBN 978-86-6427-122-6

а) Феминизам – Апстракти б) Жене – Друштвени положај – Апстракти

в) Феминизам – Марксизам – Апстракти

COBISS.SR-ID 278063884

SOCIJALIZAM. FEMINIZAM.
KAPITALIZAM.
NACIONALIZAM.
PATRIJARHAT. ROD
RAVNOPRAVNOST.
NOB. KLASNA. BORE
KOMUNIZAM. MARK
SIZAM

MIZOGINIJA.
LBTQ. TRANSFOBIJA
POSTKOLONIJALNE
PARTIZANKE.
ANARHIZAM. AFŽ.
SFRJ. EMANCIPACIJA
SOLIDARNOST.

ANTIRATNI POKRETI
ANTIMILITARIZAM.
LEVICA. EKOFEMINIZAM.
IZAM. DEBATA.
DISKUSIJA. DESNICA
KAPITALIZAM.
NACIONALIZAM.
POSTFEMINIZAM.
REVOLUCIJA.

